

શ્રી

વીર અભિમન્યુ

ગાંધી, ગાંધી તથા ગાંધી ગાંધી ગાંધી ગાંધી

શ્રી અં કી ના ૨ ૬.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, યાવર રોડ-સુરત.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૧૨૨ કિંમત

ગ્રંથનામ ૬૧૨ અભિનય

વર્ગિક ૬-૨

શ્રી

વીર અભિમન્યુ

ભાષણ ગાયનો તથા સાત ડોહાના યુદ્ધ સાથે સંપૂર્ણ
ત્રીઅંકી નાટક

રચનાર : કવિ શિવસિંહ કાળીભટ્ટ વૃજા
In. No. લખનગર

પ્રકાશક : જી. વી. મહેતા બુકસેલર્સ, 1939
શ્રી હરિદાસ પુસ્તકાલય
રાવરરાજ, સુરત

છાપનાર : જોવિન્દજી ડાહ્યાભાઈ નાયક
શ્રી અનાવિલ અધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
બરાનપુરી ભાગળ, ભાજવાળી પેળ, સુરત.

(સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે)

આવૃત્તિ ૧ લી

૧૯૩૯

પ્રત ૨૨/૦

ચૈત્ર અભિમન્યુ :: નાટકના પાત્રો ::

શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા વિનુનો અવતાર દારકાધીશ
પાંડવોના સહાયક

ધર્મ	{	પાંચ પાંડવ બંધૂઓ
ભીમ		
અર્જુન		
સહદેવ		
નિકુળ		

અભિમન્યુ-અર્જુનનો પૂત્ર શ્રીકૃષ્ણનો ભાણેજ

દુર્યોધન	{	મુખ્ય કૈરવો પાંડવોના પિતાઈ
દુરાસન		

પરંતુ પક્ષા શત્રુ

દ્રોણ-પાંડવો તથા કૈરવોના વિદ્યાગુરુ

જયદ્રથ, કૃપાચાર્ય, ગટોતકચ, કર્ણ, શલ્ય, રાયકો વિ.

સુભદ્રા-શ્રીકૃષ્ણની ભગિની, અર્જુનની પત્ની, અભિમન્યુની માતા

ઓત્રા-વૈરાટરાયની કુંવરી, અભિમન્યુની રાણી

સુદર્શના-વૈરાટરાયની રાણી

કુંતા-પાંચ પાંડવોની માતા

દાસીઓ

શ્રી વીર અભિમન્યુ

નાટક ત્રીઅંકી

ઈશ્વર સ્તૂતિ

સૂત્રધાર નટી બાળાઓ

(૧) રાગ-કલ્યાણ

શ્રી રાધીકા પતિ અમે વહીએ અતી,
આપને અરજ કરીએ આપો શુભ મતી. ટક
હસ્તીનાપુર તણા રાજવી પાંડવ જે કહેવાય,
તેહ તણા અર્જુનનો પુત્ર અભિમન્યુ થાય. શ્રી
વૈરાટ તણા એ રાયની પુત્રિ એત્રા નામ નાર,
તેની સાથે લગ્ન કીધા વર્ત્યાયો જયજયકાર. શ્રી
બીડું લીધું કૈરવ સાથે યુદ્ધ કરવા આવાર,
દુશ્મન સાથે બળ દેખાડ્યું સમ કોઠા મોઝર. શ્રી
તેહ તણું હું વર્ણન કહું છું ઉજટ લાવી મન,
નામ તો ભગવાન કહાવું દવશી કરો તન. શ્રી
નટી-પ્રિયતમ! આજની રાજીયામણી રાતે કયો પ્રયોગ ભગવી
ખતાવવાનો નીરધાર છે?

સૂત્ર.-અખીલ વિશ્વને ગાંડીય ટંકારથી ક્રુરવનાર મહાભારતના મહા
યુદ્ધમાં વિશ્વવલરના વીર યોદ્ધા પર વિજય મેળવનાર
પાં કુમાર અર્જુનનો પુત્ર, અને ભગવાન શ્રી કૃષ્ણના વીર
ભણેજ અભિમન્યુની વીરતાનો ચીતાર આજે હું પવિત્ર રંગભૂમી
પર તાદશ્ય કરી દેખાડવા ઇચ્છું છું.

બાળાઓ-પિતાજીની ઈચ્છા પ્રભુ સફળ કરો. અમારી ભારતભૂમીમાં
ધરોધર અભિમન્યુ સમા વીર પુત્રો પ્રગટો. એવા વીર
પુત્રોને જન્મ દેતારી ભારતની જનેતાઓને ધન્ય છે.

(૨) “તાલ ખેમટો”

ધન્ય ભારતની માતા દેશોદ્ધારની વિદ્યાત,
જેની કુખેથી કર્મ વીરો પાકતા...ધન્ય.
દેશ ધર્મ દાજ જઈ સમરાંગણ જ જતાં,
ભારતની લાજ દાજ બાળદાનો થઈ જતાં.
થતા સમર પડી અમર, રૂડી નામનાઓ રાખતા...ધન્ય.
ધાર ધનંજય સતાન વીર્યાન અભિમાન,
સસે કોઠે ધીર વીર વીરતા બતાવી માન.
એના બીરદ ગાન ભારત સંતાનો બાખતા ધન્ય.

અંક ૧લો.

પ્રવેશ રૂલો.

સ્થળ - કુરુક્ષેત્ર, કાંવોની છાવણી.

દુર્યોધન- ન પાંડવી પૃથ્વી કરવા આદરેલા આ મહાભારત યુદ્ધમાં
અત્યાર સુધી મારો પોતાનોજ પરાજય થઈ રહ્યો છે. પાંડવો
કરતા સૈન્ય મારી પાસે વધારે છે પાંડવોમાં અનુન એકજ
ધનુષ્યધારી; ત્યારે મારી પાસે દ્રોણ, બીષ્મ અને કર્ણ આવ્યા
આવા ત્રણ ત્રણ સ્મર્ય આશ્વાવળીઓ હોવા છતાં મારો પરા-
જય તેનું કારણ? સમજ્યો:

ગણકું જેને હું માનું, તેને છે પાંડવો પ્યારા,
વચનમાં છે દુશ્મની મનથી હિત ચાહનારા,
નહિ તો દ્રોણની આગળ પાંડવો કોણ બિચારા?
ઈન્દ્રે આચાર્ય તો પળમાં બતાવે સ્વર્ગના તારા.

કૃષ્ણ- (વિપ્રવેશમાં પ્રવેશ કરીને)

તારા બતાવે સ્વર્ગનાં તે વાન સાચો છે.

પણ વિજય કરવા સિદ્ધ હજી એક યુક્તિ બાકી છે.

દુર્યોધન-આવ તું કાણ છે? પાંડવોના નાશની કઇ યુક્તિ છે? જે હોય તે સત્વર કહી સંભળાવ.

કૃષ્ણ-સંભળો છત્રપતિ! પાંડવોના નાશની યુક્તિ મને સુજી આવી છે. અર્જુન અને કૃષ્ણ અત્યારે પાનાગમાં યુદ્ધ કરવા ગયા છે. બાકી રહ્યા છે ચાર પાંડવો. તેઓ રક્ષા માટે સાત કોડીનું યુદ્ધ આદરે. કૃષ્ણ અને અર્જુન સિવાય પાંડવ સેનામાં કોઇને તે યુદ્ધ આવડતું નથી એટલે તેઓ વગર લડશે પરાજય સ્વીકારશે. જો લડશે તો ચારે ભાઈઓના નાશ થશે. પછી કૃષ્ણ અને અર્જુન બે જણા કયા સુધી ટકી શકશે?

દુર્યોધન-વાહ! આ યુક્તિ ધણીજ સરસ છે. પણ એ તો કહે મારા સૈન્યમાં એવો કાણ છે જે સાત કોડીનો વ્યુહ રચી બાણે!

કૃષ્ણ-ગુરુ દ્રોણ ખીજે કાણ?

દુર્યોધન-એમ છે તો હમણાજ તેને બોલાવું. સાત કોડીનો વ્યુહ રચવાની તેને આજ્ઞા કરાવું.

કૃષ્ણ-એમ સીધી રીતે એ બુદ્ધિઓ આપની આજ્ઞા નહિ સ્વીકારે!

દુર્યોધન-ત્યારે?

કૃષ્ણ-જ્યારે દ્રોણ ગુરુ આપની સમક્ષ આવે ત્યારે તેને ખામીકે શબ્દ પ્રકારે ઉત્કેરી મુકાશે. જ્યારે તે કોષાગ્રેશમાં આવશે ત્યારેજ તે સમકોડા યુદ્ધ રચવા તત્પર થશે.

દુર્યોધન-સાહબાશ! આ મારે પણ ધણેજ ઉત્તમ બતાવ્યો. તું છે કાણ?

કૃષ્ણ-હું એક ગરીબ છ હાથ છું. પાંડવોનું અહીંત અને આપનું હીંત
આહનારો છું. જીઓ રહામેથી આચાર્ય આ તરફ આવતા દેખાય
છે. હવે હું રંગ લઉં છું.

દુર્યોધન-તું જા, હું જરાબર જાળ પાથરું છું.

(કૃષ્ણ જાય છે. દુર્યોધન શોકતુર હોવાનો દંભ ધારણ કરી
આસન પર બેસી જાય છે. દ્રોણ પ્રવેશ કરે છે.)

દ્રોણ-(દુર્યોધનને શોકમગ્ન વીણેકીને) કેમ દુર્યોધન કયા વિચાર
વખોમાં મનને વ્યાકુળ બનાવી રહ્યા છે?

દુર્યોધન-ગુરુદેવ! જે પુરૂષનો પક્ષ નિર્માળ, જે પુરૂષના ધરમાં ક્રુદ્ધ
તે પુરૂષનું મન વ્યાકુળ રહે તેમાં શી નવાઇ છે?

દ્રોણ-શું આપણામાંથી કેમ પાંડવોનો પક્ષપાતી નિવડ્યો છે?

દુર્યો-અંક નહિ અનેક

દ્રોણ-એકનું તો મને નામ દે.

દુર્યો-નામ કેનું દઉં, મનના દુઃખો મનમાંજ સમજી રહું છું.
આજકાલ મારું કેમ નથી. મેં જોયું હતું કે યુદ્ધમાં પરાજય
અમારો છે. પાંડવોનો નહિ.

લાકેની માન્યતામાં સત્યતા મને સમજાય છે,

કહે છે કહેવતમાં ઘર કુંડયે ઘર જાય છે.

દ્રોણ-જસ તારા અત્યંત વાડયેથી મારા શુદ્ધ હૃદયમાં તેલ વેડાય
છે. સ્વામીલક્ષ્મી સેવકો તારું મિથ્યારોપ મુંડાય છે. શું અમે
બધા પાંડવોના પક્ષપાતી છીએ?

દુર્યો-હા, જે એમ ન હોત તો પાંડવોનો સાથી કૃષ્ણ એકજ છતાં
તેઓનો પ્રભાવ દિવસાનુદિવસ વધતો જાય છે. મારા પક્ષમાં
તમારા સમા અનેક હોવા છતાં મારી અશક્તિ નૌકા નિરાશનહ
ઘેર મહાસાગરમાં ગોચાં ખાય છે.

નહોતી શક્તિ તમારામાં અને ના કેમ અટકાવ્યો ?
ચડાવી યુદ્ધને પંથે નકામો શીદ અટકાવ્યો ?
રામ છે તમને નકામો શસ્ત્રો લગાવો છો,
અરે કુખી મરો શું જગતને મોડું બતાવો છો.

દ્રોણ-દુર્યોધન ! આ શબ્દો કેની સામે બોલાય છે તેનું તને જ્ઞાન છે ?

દુર્યો-જ્ઞાન ?

જુદ્ધા ગયો છું જ્ઞાન વેરી કેરી કુનમાં,
સમશીર રંગાઈ ના હજુ પાંડવોના ખુનમાં.
નહોતી ખબર પાંડવોથી પડીશું હલકા અમે,
નહોતી ખબર કે દગાબાજ નિવડશે તમે.

દ્રોણ-શું અમે બધા દગાબાજ નિવડ્યા છીએ ?

દુર્યો-એકવાર નહિ હજારવાર. જો દગાબાજ ન નિવડ્યા હોત તો:-
ન હોત અ.જે પાંડવો અવની પટમાં જવતા,
ન હોત આજે પાંડવો દુર્યોધન સહામે થતા.
ન હોત તમારા હૃદય રહેમ તેઓ પર રાખતા,
તો થયા હોત ક્યારના એ પાંડવો કુળ કાકતા.

દ્રોણ-પાંડવોને ધૂળ ફાકતા કરવાની ઇચ્છા રાખનાર અવિચારી રાજા !
જરા વિચરી જો.

કિરનારનો અવતાર શ્રી કૃષ્ણ જેનો રખવાળ છે,
કોણ તેને હણી શકે ? જેની સાથમાં જગપાળ છે.

દુર્યોધન-

જો ઇચ્છા તમે આચાર્ય તો જગપાળ પેતે થયથરે,
દ્રોણના ટંકારથી દિગ્પાળ સહુ ડરતા ફરે.

મારવા ઈચ્છા આપ તો પાંડવો નીચે મરે,
હજીવા ઉપાડો હાથ તો એ કૃષ્ણ !ખચારો શું કરે ?
પણ નાહું પાંડવો જડાયા છે તમારે અંતરે.
અપ્રિય થઈ પડ્યો તમોને હું દુર્ભાગી અરે ?
(જન્ને હાથ પર માથું ટેકવી રડે છે. કર્ણુ પ્રવેશ કરે છે)

કર્ણુ-આ શું ? હવેપતિ મહારાજની આંખમાં આસુ !

દ્રોણ-રડીશ નહિ. તાત રડીશ નહિ જે તને શંકા હોય કે અમે
પાંડવોના પક્ષપાતી છીએ તો હું સત કોઠાતું યુદ્ધ રચું છું.
સાંભળવા પ્રમાણે અર્જુન અત્યાર પાતાળમાં પરવર્યો છે. તેની સાથે
કૃષ્ણ પણ ગયેલ છે. તે બે સિવય પાંડવ સેનામાં સાત કોઠાતું
યુદ્ધ કોઈ નથી જાણતું એટલે આપણી મનોકામના સિદ્ધ થશે.
સપ્ત કોઠા યુદ્ધમાં ચારે પાંડવો માર્યા જશે,
પછી અર્જુન અને કૃષ્ણ કેરા હાલ પણ એવા થશે.
પાતાળમાંથી એ યુગલ પાછા જ્યારે આવશે,
ત્યારે પાંડવોમાંથી એક પણ વીર જીવતો નહિ હશે.

લે દવે હું સત્વર યુદ્ધ રચનાર્યે જાઉં છું. તું અચારે ને અત્યારે
પાંડવોને કહેણ મોકલી દે (જાય છે.)

દુર્યોધન-(કર્ણુને તાળી દેતો બેળા ભામટાને ખરાખર ઉરકેર્યો છે કર્ણુ)

કર્ણુ-મહારાજ ! મને શી આજ્ઞા છે ?

દુર્યોધન-

ગીતી

હે પ્રધાન મમ પ્યારા, સંગ્રામ કોઠા યુદ્ધ કરવો,
ક્ષત્રિ તન કહેવાય, બસે જીવ જાય, પાય ન પાછો ધરવો.

કર્ણુ-કહો નૃપતી મારા સુણાવો આજ્ઞા તે લક્ષ્યે લઉં,
જઈ પાંડવો પાસ, કહેવું હોય તે કહી દઉં.

દુર્યોધન-જ મહારથી કર્ણ ! અત્યારેને અત્યારે પાંડવોની સલામત
જઈ મારાવતી સંભળાવી દે.

રાગ-ક્ષત્રિ કલંક

તું સુણુ પાંડુ કેરા તન તૈયાર કર સૈન્ય તારું રે
આજ કહાવું છું સાચ વચન તૈયાર.
રચાય છે રોડા સાન તૈયાર.
તમે સુણુએ ચારે બ્રાત તૈયાર.
કરવું કોડા તણું યુદ્ધ તૈયાર.
તારી રહે નહિ સાન ને શુદ્ધ તૈયાર.

પ્રવેશ બીજો.

સ્થળ-હસ્તીનાપુર કન્યાશળા તન્દ્ર જવાનો રસ્તો

પાત્રો- મેના, પોપટ, કિશોરીકાકા.

ગાયન

મેના — પીટ્યા મારી પાછળ પાછળ આવે,
મુઝા મને માર્ગ વચ્ચે અટકાવે.

પોપટ-(અવીને) તું છે નારી કામણુગારી
નરને નાચ નચાવે.

ભોળી લમરને લલચાવે...પીટ્યા

મેના — ભોળી બાળા ભણવા જાતી,

પ્રેમના પાઠ પઢાવે,

તારા જેના કામણુગારા,

આંખલડી અજમાવે,

હૃદયમાં રનેહના રંગ ચડાવે...પીટ્યા

અહ્યા પોપટયા ? હું જ્યાં જાઉં છું ત્યાં તું પાછળનો પાછળ ફરી રહ્યો છે. તેનું કારણ શું ?

પોપટ - વાણી કરતાં ંહાલી સમજી જા તું બહેનમાં,

પોપટજી પાગલ થયો છે મેના તારા પ્રેમમાં.

મેના-અહ્યા હું તે શું બહુ રૂપાળી છું. તારે મન ઉર્વસી, મેનકા કે નાગકુમારી છું ?

પોપટ-અહા ! ઉર્વસી કે નાગકન્યાથી અધીક તારાં મુલ છે,

પ્રાણ આ પોપટ તણા તારા ઉપરથી કુલ છે.

સુવાસ તારી સુંઘરા આ ભમરે ખાધી ભૂલ છે,

ગમી ગઈ છે તું મને કમળ કેરું ફૂલ છે.

પણ કહે તો ખરી મારી મીઠડી મેના ! તુ મને ચાહે છે કે ના.

મેના-પોપટ ! મનથી ઘણીયે ચાહું છું મુખેથી થેડુંજ બોલાટ છે.

મને શર્મ થાય છે. તારા જેવું બોલતાં ય આવડતું નથી. કહે

તો ખરો, અટલી નહાતી વયમાં તને પ્રેમનું લાપણ કરતાં

કેણે શિખવાડ્યું ?

પોપટ-કોઇનું શિખવ્યું થોડુંજ શીખાય છે ? એ તો મારા જેવા

છોકરા અને તરી જેવી છોકરીઓ ઉમર લાયક થાય છે ત્યારે

અ પોઆપ શીખી જાય છે પણ કહે તું મને ચહાય છે કે ના ?

મેના-હા.

પોપટ-વાહવાહ.

બહાલથી લઇ બહાલી તારા વરણા,

મારા લાગ્ય કબાટના ઉઘડી ગયા છે ખારણા.

અરે પણ રહ મેથી કયો ખુદો બહુચક ચાલ્યો આવે છે ? આ

તો મારા ડિશરીકાકા ! મેના તું અહીંજ ઉભી રહે. હું રહ મેની

દીવાલ પાછળ છૂપાઈ છું અને જેવા કાશીરીકાકા 'અહીંથી' લેન કીલીપર કરી જાય તેવોજ પાછો તારી સેવામાં હાજર થાઈ છું.

(છુપાવા જાય છે. કાશીરીલાલ પ્રવેશ કરે છે.)

કાશીરી-ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેલું ભાંગશે? હે ભગવાન, તું કોઈ વાંઢાને પરણી વીશ મા, અને જો પરણાવે તો મારી પેટે ધરડે ઘડપણ વીધવો બનાવીશ મા આપનો આ સેવક એવી અમંગળ ધડીએ રંડાયો છે કે પાછો સંભાળ્યવ તો થવા પામતોજ નથી. રાતા સાડલા પાછળ રખડી રખડી ટાંટીયા ફરી ગયા. પનઘટ ઉપર ધસારા મારી મારી આંખોના ડોળા ઉંડા ઉતરી ગયા, પ્રેમની ગઝલ લલકારી લલકારીને ગળું બેસી ગયું તોય કોઈ બેઠું મારા ઉપર આશક ન થયું તે નજ થયું.

વરસ પંચોતેર થયા, પણ વીવા તણી નહિ વાત છે, કન્યા કોઈ દેતું નથી, એ મહોટી પંચાલ છે. પરણી બધી દુનીયા, અમારો દા ક્યારે લાગશે.

ભગવાન જાણે કે, ક્યારે વાંઢા મેલું ભાંગશે?

અરે પણ સ્થાને કંઈ ખાણુનું રતન ચળકી રહ્યું છે? (મેના પાસે જઈને) હે લટકાળી, નખરળી, છણકાળી. છંછુદરી તમે કોણ છો અને આવે અરે બપોરે ક્યાંથી બૂલા પડ્યા છો?

મેના-અમે ગમે તે હોઈએ તેમાં તમારે શું?

કાશીરી-ઉં હું હું હું. જસ આશક, આશક, એકદમ આશક?

મેના-એ દાદા શાના ઉપર આશક? તમારા ઘોળા બાલ પર કે લથડાતી ચાલ પર, દાંત વીનાના ડાચા પર કે બેસી ગયેલા ગાલ પર?

કીશોરી-નહિરે તારી રૂમકઝુમક ચાલ પર

મેના-દાદા! આ તે તમે બોલો છો કે બકો છો? ક્યાંય જીવાન
છોકરીઓ ધરડા ધૂવડ ઉપર આશક પડતી હશે?

કીશોરી-ઉક શું હું ધરડો? આ ધડપણ નથી પરંતુ તારા પ્રેમનો
ભેગ થવાથી લાગેલો રોગ છે.

તારી પાછળ ઝુરતા આ કેશ ધોળા થઈ ગયા,

તારી વાટના ઉચાટમાં નયનો ઝાંખા થયા.

પડી ગયા છે દાંત, તેથી દેખાવ વધારે ઘરડો લાગશે,

ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેણું ભાંગશે?

મેના-આ બદલા સીધી રીતે ટળે એમ નથી એટલે જરા બનાવવા
દે શું તમે મને ખરેખરા ચાહો છો?

કીશોરી-હાવે?

ચાહતો હતો સમવર્ણ સૂર્યકુમરી જેમ;

ધ્યાસી મારી હું ચહું, તુજને નિરંતર તેમ.

જો નહિ મળે તુ, તો હાય મારું શું થશે?

ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેણું ભાંગશે?

મેના-આ તો મારા પ્રેમમાં સુકષ્મ ગયા છે ને શું! જીઓ હું કહું
તેમ કરો.

કીશોરી-જલ્દી કહે.

જો પાડીશ હા પરણવાની તો આનંદ અંતર વાધશે,

ના ભણીશ તો હમણાંજ હાટફેલ મુજને થઈ જશે.

મારા મરવાથી તને વાંઢા હતા લાગશે

ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેણું ભાંગશે?

મેના-તમે મારા પિતાનું મન મનાવો. જો તે હા જાણે તો મારી
કંઈ ના નથી.

કીશોરી-એમાં થું ! તારો પિતા છે લેલીનો સરદાર અને આ બંદો
 છે માલદાર એટલે તેને ગમે તે રીતે મનાવશે અને હવે
 આજ કાલમાંજ લગ્ન કેરા નગારાં વગડાવશે,
 તારા અને મારા મંગળ ગીતડાં ગવનાવશે,
 કીશોરી મેના તણા ખેમી પોપટજી થશે,
 ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેણું ભાંગશે ?

પણ પ્યારી પ્રેમની પ્રથમ મહોર છાપે તો લગાડવા દો. સુંગ્ગત
 કરવા જાય છે. મેના અકળાય છે.

પોપટ-(એકદમ દોડતો આવીને) અરેરે કાશ અહીં થું કરો છો ?
 આંખે નહિ સૂજવાથી ભૂલા પડી ગયા છો.

કીશોરી-પોપટીયા તું જતો હો ત્યાં જ. હું આ છોકરી ભૂલી પડી
 ગઈ છે તેને રસ્તો બતાવી હમણાંજ આવું છું.

પોપટ-ફણ આ ? હેં છોકરી તું ભૂલી પડી ગઈ છે ? તો ચાલ હું
 તને તારે ઘરે પહોંચાડવા આવું. મારા ઘરડા કાકાને જવા દે.
 તે જિયારા તારી સાથે ચાલવાથી થાકી જશે (મેનાનો હાથ
 પકડે છે)

કીશોરી-એ કપાતર પારકી છોકરીનો હાથ ન પકડાય. મુકી દે એની
 સાથે હું જઈશ

પોપટ-નહિ હું જઈશ.

મેના--જ્યારે મુવાઓ મારે તમારા બેમાંથી એકેયનું કામ નથી.
 હું તો મારે આ ચાલી.

કીશોરી-અરે અરે પણ

મેના મારી રીસાઈ ક્યાં ચાલી ?

મેના--જા જા મુવા કોણ છે મુવાલી.....મેના

પોપટ-કાકા મારા છો બહુ પાકા ક્યાંથી મેના આ પાળી

કીશોરી-પાછ પોપટીયા તેજ આવીને મળ

અમારી તાળી..... મેના

મેના--ઘરડા થયા પણ લખણ ગયા નહિ ધોળામાં મૂળ ઘાલી

લોળી બાળાને ભરમાવા આવ્યા હું તો

મારે આ ચાલી.....મેના

કીશોરી દોડ પોપટીયા જાય નહિ જે લાવ્ય પાછી ઝાલી,

પોપટ-(કીશોરીના પગ પકડીને)

કાકા તમારી ટંગડી ઝાલું હવે જશે ક્યાં હાલી...મેના

પ્રવેશ—૩જો

સ્થળ-પાંડવોની કચેરી

પાત્રો-ધર્મરાય, સહદેવ

ધર્મ-દગામાજ દુર્યોધન તેં અંતે દગાના પાસા ફેંક્યા ખરા. મારો

વીર બ્રાતા શ્રીકૃષ્ણ સાથે જ્યારે પાતાળમાં રોકાયો છે ત્યારે

તે મને કોઠા યુદ્ધનું કહેણ મોકલ્યું છે. ઓ પ્રભુ ! આ વિકટ

યુદ્ધનો શો ઉપાય ? અમે કોઠા યુદ્ધમાં જાય એવો યોદ્ધો મારી

પાસે એક પણ નથી.

કપાળે હાથ મુકી વિચારમગ્ન બને છે. સહદેવ પ્રવેશ કરે છે.

સહદેવ-વડીલ કંઈ ઉપાય સુજ્યો ?

ધર્મ-ઉપાય હવે યદુનાથના હાથમાં છે. ઓ પ્રભુ, ઓ કૃષ્ણ ! હવે શું કરે ?

(ઓધવજી સંદેશો કહે જો સ્થામને—એરાગ)

હો ધંધેર જાત ગયો પાતાળમાં કહો હવે તો શો કરવો ઉપાય જો
કૌરવે તો કોઠા યુદ્ધ આદ્યું, નવ જાણું હું

કોઠાનો મહીમાયજો—હૃં

કૌરવે વેર અતીશે વાળીયું તુંજ વીના દાવાનજ દુઃખ થાય જો
હૃં કશ જગદીશ શીશ નામીને ઘટઘટના વ્યાયક છે તારણહારજો
જાણો છે આપ રે જનકના પતિ વેસા આવો

વનમાળી આ વારજો—હૃં

સહદેવ - વડીતબ્રતા ?

શોક શા મારે કરે આમાં શી મોટી વાત છે,

શ્રી કૃષ્ણ માર્ગ કાઢશે, એનોજ આપણને સાથ છે.

કૌરવને લડવા કોઠા કફાપી રાત છે.

તો હિમ્મત રાખો વિજય અપાવનાર મારો નાથ છે.

- રાગ બનઝારો -

તું શ્રવણ કર મુજ વીર, કેમ છોડી દે ધારણ ધીર-ટેક

આપ ક્ષત્રિ તણા કુમાર કેમ છોડી દે ધારણ ધીર-તું શ્રવણ

ના આણા નેત્રમાં નીર, કેમ છોડી દે ધારણ ધીર-તું શ્રવણ

આપ ક્ષત્રિ તણા કુમાર, કેમ છોડી દે ધારણ ધીર-તું શ્રવણ

(ધર્મરાય, સહદેવ ત્યા સર્વ સમાજનો શોકતુર બની બેસે છે.)

ધર્મ-ધીરજ ધરવા ચઢાઉં છું પણ ધીરજ ધાતી નથી,

યુદ્ધની ચિંતા ચિતથી વેગળી ધાતી નથી,

સાત રોડા યુદ્ધ આપણથી કેમ છતાશે?

વીર અર્જુન વીના યુદ્ધ કરવા કોણ કહો જાશે?

અભિમન્યુ (એકાએક પ્રવેશ કરીને) અર્જુનનો વીર તન અભિમન્યુ ?
 દાદા ! આપણી સભામાં કયે કારણે શોક છતાં રહ્યો ?
 મારી નજરે આપના મુખપર પારાવાર સંતાપ દેખાઈ
 રહ્યો છે. કહો જલ્દી કહો શું છે ?

રાગ ક્ષત્રિ કલક

તમે સુણો સભાજન, વદન વીલાં કેમ થયારે
 મને કહો સત્ય વચન, વદન.
 કેમ માનો અતીશે દુઃખ... ... વદન.
 શું દિતારી બેઠા મુખ વદન.
 કહો દાદા ધર્મ સાર વદન.
 ક્યાં ગયો મુખ બીજકાર વદન.
 કાકા ભીમદેવને સહુદેવ વદન.
 કહો નિકુળજી તન ખેવ... ... વદન.
 મુજ પિતાજી ગયા પાતાળ ... વદન.
 કેમ લેતા નથી મારી સંભાળ... વદન.

ભીમસેન-અભિમન્યુ તુ બાળક છે. તને મદારાજ શું કહે ?

અભિમન્યુ-કહો દાદા કહો શું છે ? (ધર્મરાજને ગળે બાંધી પડે
 છે, તે બેલતા નથી એટલે.)

સમજાયું, મારા પિતા નથી એટલેજ મારી કા સંભાળ લેતા નથી.
 માતા વીના મોસાળમાં ભાળ કોઈ લેતા નથી.
 એમ પિતા વીના કુટુંબાઓ સંભાળ કોઈ લેતા નથી.
 પ્રથમથી જણ્યું હોત આવું તો અહીં આવત નહિ,
 અદેખું મુખ માડું આપને બતાવત નહિ.
 (કચેરીમાંથી જવા કરે છે)

ધર્મ-હો એ રહે પુત્ર! નકામું માહું શા માટે લગાડે છે? અત્યારે હું
મહાન ઉપાધીમાં છું. સાંભળ.

(અચાનક આ શો કોપ કીધો ફિરતાર-એ રાગ)

સુણ સુત બંધુના હું કહું છું આવાર,
આપ દુઃખ તણો તો હું કહું વિસ્તાર... સુણ સુત
તુજ તાત અભુત પાનાળે ગયો,
તેથી કરી આજ હું તો દુઃખીયો થયો... મુણ સુત
સંદેશો છત્રપતિ કરો આળ્યો છ આવાર,
યુદ્ધ કોઠા તણું નવ જાણે કોઈ સાર... સુણ સુત
બાણ કોઠા યુદ્ધ એ તો જાણતો તમામ,
આપણી સલામાં કોઈ બીડે નહિ હામ... સુણ સુત
અભિમન્યુ-હમણાંજ દાદાબીની ચિંતા દુર કરી દઉં પણ શું કરે!
સાતમા કોઠાનું યુદ્ધ હું જાણતો નથી એટલે મૈન રહું.
સંહદેવ-વડીલ બ્રાત? આપણી સલામાં બીડું ફેરવો. જેને સાત
કોઠા યુદ્ધ આવડતું હશે તે એ બીડું ઝડપશે

ધર્મ-એ બરાબર છે. (એક સેવકને) સત્તર એક બીડું તૈયાર કરી લાવ.
સેવક-જેવી આજ્ઞા. (જાય છે. પાછો એક થાળીમાં સોનેરી વરખવાળું
બીડું લઈ હાજર થાય છે.)

ધર્મ-મારી સલામાં જે સાત કોઠા યુદ્ધ જાણતો હેય તે આ બીડું
ઝડપી લે.

દેખાડી કે દુધ શુદ્ધ ક્ષત્રાણી માતનું;
દીપાવી કે નામ અત્યારે જન્મ દાતાનું.
ઝડપી બીડું જઈ રણ સંગ્રામમાં સત્તર;
વરી વિજય કરી લે નામના અમર.

લીમ-મારો જીવ ધણો મેજો થાય છે પણ એકલા તીર કામઠાં ઉડવાની વાત હોય ત્યાં કંઈ આપણો ઉપયોગ છે? જો ગદાએ લડવાની કે મદ્દ કરતી કરવાની વાત હોય તો આ ઘડીએ ખીડું મેઢામાં મુકી દઉં (પેતાના પુત્રને) ગટોરગચ્છ? તને સાત કેઠાનું યુદ્ધ આવડે છે?

ગટોરગચ્છ-પિતાજી? એ યુદ્ધનું નામજ આજ મારા સાંભળવામાં પહોંચીજવાર આવે છે પછી હામ શી રીતે ખીડાય?

લીમ-હીર બાપ! ત્યારે જે થય તે જોયા કરીએ.

ધર્મ-અસ! ખીડું ઝડપવાની વાત દુર રહી. ખીડાની રહામે જોવા જોટલી પણ કોઈનામા તાકાત નથી. આ પ્રભુ આ શે કજનક વાત નથી!

ધન ધુજવતા પાંડવો તે અગ અમારું કયાં ગયું?

આજ અમારું મત્ત. હાથ શું હરકાત ગયું?

ઉંચા : દ્વા કૌરવ, અમારું પદ્મ નીચું થયું.

આજ પાંડવ કુળમાં વીરતાનું પાણી ના રહ્યું.

અભિમન્યુ-અસ કરો દાન!

ત્રિલોકમાં પાંડવ પુત્રોનો વિજયનો શૌર છે,

કૌવો કરાં જગમાં જાહેર અમારાં જોર છે.

પરાજય કદી નહિ પામશે, પાંડવો સંગ્રામમાં,

હું જ ઝડપું છું ખીડું, કોઈ ગુદ્ધ રેડું હામમાં.

મુજ તાતથી અધીક રણમાં વીરતા બતાવીશ હું,

જીતી કોઈ સાન, કૌરવને હાથ બતાવીશ હું.

(ખીડું ઝડપે છે)

ધર્મ-(અભિમન્યુની પીઠ થાપડીને) સાહ્યાશ્રમ મારા વીર બ્રાતના વીર પુત્ર તેં તો તારા તાતની જોછા દુર કરી છે.

આજે લોકવાણીમાં સત્યતા મને સમજાય છે,
 આપ જેવા બેટા બહાદુર પેદા થાય છે.
 અભિમન્યુ-દાદાશ્રી આપ નિર્ભય રહો, કપટી કૌરવોની કપટખળને
 હું એકજ ઝપટથી ચીરી નાખીશ.

રાગ ક્ષત્રી કલંકનો.

દાદા એમાં શું મોહું હામ, હિમ્મત શું હારી બેઠાં,
 કેહા ચક્રની બીડું હામ, હિમ્મત શું હારી બેઠાં,
 દીલ દુઃખી ન થાઓ લગાર...હિમ્મત
 કરું કૌરવનો સંહાર.....હિમ્મત
 મુજ જનુની કેહા માગર.....હિમ્મત
 જાણું વિદ્યા છ કેહાની સાર.....હિમ્મત
 સહાય મામા જગદીશ.....હિમ્મત
 છેદું સઘળા કૌરવના શીશ.....હિમ્મત
 બલે તમું હું મારો પ્રાણ.....હિમ્મત
 વળું કૌરવના કચ્ચરવાણ.....હિમ્મત
 નવ જાણું સાતમાં કેહાની રીત...હિમ્મત
 યુદ્ધ કરું છ કેહા ખચીત.....હિમ્મત
 કોઈ લે કેહો સાતમે મથે.....હિમ્મત
 તેને મોકલો મારો સાથે,.....હિમ્મત.

લીમ-પુત્ર! જો સાતમા કેહાની રીત તું ન જાણતો હો તો મને સાથે લે.

અભિ-કાકા! એ સાતમે કેહો જ મુશ્કેલ છે. તેને જાણતો કેહો
 કહે છે છતાં તે કેહામાં પ્રવેશ્યા પછી ખરાખરી જા બેઠાં છે.

ભરાય છે બલબલો ભડવીર એ કેહો,

મરાય છે શુરવીરો પણ છાણને કેહો.

ભીમ-ડરીશ નહિ અભિમન્યુ.

નથી કોઈ કૌરવોમાં મુજ સરખો મહારથી,
છેલો કોઠો તોડીશ હું ગદાકેરા પ્રહારથી.

અભિમન્યુ-સાદબાશ કાકાશ્રી ! હું યુદ્ધની તૈયારી કરવા જઈ છું,
(જાય છે)

ધ્રમ-વિનય વરજે પુત્ર ભીમસેન-સહદેવ આંપણે પણ ચાલો,
તમામ ચાલો.

પ્રવેશ-૪થો

સ્થળ-સુભદ્રાનો મહેલ.

અભિમન્યુ-(રણવેશમાં આવી માતાને શીશ નમાવીને) માતૃશ્રી !
આશીર્વાદ આપો મારું કલ્યાણ થાય.

સુભદ્રા-(ચમકીને) પુત્ર આ શું ?

સુકોમળ અંગની ઉપર કોર શસ્ત્ર શા મારે ?

અભિ.-આપો રજા મા તું મને સીધાવું રણની વાટે,

સુભદ્રા-હજી તો મારા લાલ ! તું છે બાળ અજ્ઞાની,

અભિ.-હું બાળ તથાપી સિંહ કેરો મુત લે માની.

સુભદ્રા-રણ છે વિકટ જહાજા જાણુ નથી એ વાતની,

અભિ.-છો વિકટ છતાં રણમાં જઈ પદ્મિ દીપાવું તાતની.

સુભદ્રા-છે કૌરવો અગ્નિ સમા સળગાવી ખાખ કરનારા,

અભિ.-તો એ અગ્નિને ઠારનાર હું છું મેઘની ધારા.

સુભદ્રા-એ કૌરવો સાક્ષાત કાળના પણ કાળ છે,

અભિ.-તો એ કાળને કંપાવનારો પ્રલયકાળ તારો બાળ છે.

સુભદ્રા-એ કૌરવો મદદ-મત માતંગો સમા કુંભાર છે,

અભિ.-તો પુત્ર તારો માતજે અંકુશનો આકાર છે.

સુભદ્રા-અભિમન્યુ હું તને રણમાં નહિ જવા દઉં. નણી જોઈ
કળતો મ્મસ નહિ થવા દઉં.

આંખની કીકી સમે આંધાર તું મારો,
અળગો કરી શકું નહિ કુમાર હું મારો.
છે લોહીની તરસી કૌરવની તત્તવારો,
નીરખતાં લેશે લોગ આપુડા તારો.

અભિ.-માતા,

તારી પેઠે પૂત્રોને માતા રણ જતાં અટકાવશે,
તો ભારતનો ઉદ્ધાર માતા કહે કયારે થશે ?
દેશ, ધર્મ, સમાજ માટે પૂત્રોને કપાવા દ્યો,
જો હો વીર માતાઓ પૂત્રોને ધર્મ બળવા દ્યો.
આપો રાજ હસ્તે મૃખે રણવાટ જાવા દ્યો,
અટકાવશે મા કોઈ પૂત્રોને રણવાટ જાવા દ્યો.

સુભદ્રા-ઓ પ્રભુ મારા આ અચન બાળકને કોઈ સમજાવો (ધર્મ-
રાય પ્રવેશ કરે છે તેને) મહારાજ ! આવો આવો હઠીલા
અભિમન્યુને રણે જતો અટકાવો.

ધર્મ-એટા શું છે ?

સુભદ્રા-અણસમજી અભિમન્યુ પાસે સલા વચ્ચે સપ્ત કોઠા યુદ્ધ
આદરવાનું બીકું ઝડપાવી આપ મને પુછો છો. અરેરે !
આ આપને શું સુઝ્યું !

વંદન કરે વિશ્વપતિ-એરામ.

સુભે! સરવે પાંડવ સજ્જન, ચડાવ્યો કોણે મારો તન ?
સત્ય કહો રે તમે વચન, ચડાવ્યો કોણે મારો રે તન ?

જુહુરે કાજ કીધું છે આજ, હોર ચડાવતાં ન આવી લાજ,
 વ્યાકુળ થાય મારું રે મન. સુણોરે પાંડવ સજ્જન,
 મમ બાળ તો પામું રે કાળ તેના પિતાજી ગયા પાતાળ,
 જવારે બેઠું મારું રે ધન, સુણોરે પાંડવ સજ્જન
 ધર્મ-આતો ધર્મસકટ આવ્યું: જો અભિમન્યુને રણમાં જવા દધશ
 તો જગત મને ધિક્કારશે, તેની માતા સુભદ્રા તથા અર્જુનને
 અમ લગશે કે કુમારને ચડાવીને રણમાં મોકલ્યો. હવે કંઈ રીતે
 તેને રણમાં જતો અટકાવી શકાય?

સહદેવ-(પ્રવેશ કરીને) મહારાજ! ઉપાય એક છે. જો ઓત્રા
 કુમારીને અત્યારે અહીં બોલાવાય તો તેના પ્રેમમાં પડવાથી
 અભિમન્યુને જીવનનો મોહ લાગે. મોહવશ થવાથી તે
 રણમાં નહિ જાય.

ધર્મ-એક રાતમાં સેંકડો કોશ દુર વેરાટ નગરમાંથી ઓત્રાને અહીં
 કંઈ રીતે લાવી શકાય?

સહદેવ-આપણી પાસે રતનો રાયકો છે. જો તે તેની મનવેગી સાંઢણી
 લઈ જાય તો વેરાટ નગરમાંથી રાતોરાત ઓત્રાને લઈ પ્રજાત
 પહેલાં હાજર થાય.

ધર્મ-તે રાયકાને સત્વર હાજર કરો.

સહદેવ-જેવી અગા. (જાય છે. રાયકો હાજર થાય છે.)

રતનો-મહારાજ શી આગા છે?

ધર્મ-તું અત્યારે ને અત્યારે તારી મનવેગી સાંઢણી લઈ વેરાટ તરફ
 રવાને થા. એક પહોરમાં ઓત્રા રાણીને લઈ અહીં આવતો રહે.

રતનો-મહારાજ એક પહોર પહેલો આવતો રહીશ.

ધર્મ-સાહબાશ! (જાય છે.)

અભિમન્યુ-માતા, ચાહે તે થશે છતાં આવતી પ્રભાતે આપને
 વીર પુત્ર અભિમન્યુ રણે જતો અટકશે નહિ.
 સૂર્ય અને ચંદ્ર ગતી પાતાની ચૂકશે;
 મેરૂ થાશે ચળીત, સાગર મર્યાદા મૂકશે.
 શેઠ કેરૂં શીશ ભૂભારે તપીને ઝુકશે,
 તો પણ અર્જુન તન તણું વચન કદિ નહિ તુટશે.

પ્રવેશ-પંચો.

સ્થળ-વૈરટ નગરનો રાજ મહેલ.

પાત્રો-ઓત્રા, સુદર્શના, રાયકા વિગેરે

ઓત્રા ભરિ દામાથી દુસ્વપ્ન આવવાથી જાગી ઉઠી છે.

ઓત્રા-માતા, માતા.

સુદર્શના-(ઐકાએક આવીને શું છે પુત્રિ? ચાટલી ખધી વ્યાકુળ
 કેમ થઇ ગઇ?

ગાયન

ઓત્રા-માણ મને સ્વપ્ન આવ્યું ભયકારી.

સ્વામી સીધાવ્યા રણ વાટે, દારમાં ધનૂરધારી. ટેક
 કપટી ફેરવોએ કપટ કરીને સસ કોઠાના યુધ્ધ આદરીને,
 મુજ સ્વામીને, દીધા સંહારી માણ
 નાથ મનાવવાને હું ગઇ પણ, રણ ઘેલુડા ગયા રણ,
 તત્ક્ષણ જાગી ભયથી ભારી માણ.

સુદર્શના-ગાંડીરે ગાંડી તું નામી જાગી અને મને જગાડી. સ્વપ્ન
 કદી સાચા હોતા નથી. જા સુઇ જા.

ઓત્રા-નહિ માતા મને હવે નિદ્રા નહિ આવે.

રાયકો-રાજમાતુશ્રી પ્રણામ !

સુદર્શના-ભાષ ! તું કાણ ?

રાયકો-હું હસ્તીનાપુરનો રતનો રાયકો. મને સુભદ્રાજાએ આપની કને મોકલ્યો છે. સાંભળ્યો ત્યાં શો ખનાવ બન્યો છે ?

લાવણી

આજે સભા મધ્ય (૨) યુદ્ધ બીડું લીધું છે સારું;
જાય યુદ્ધ અભિમન્યુ. કહું હું તો આચાર.
માટે કરો તૈયારી (૨) જે હિત ચહો નિરધાર,
જાવું મધ્યરાત્રિ પહેલાં, હસ્તીનાપુરની મોજાર.
પ્રભતે જાય યુદ્ધ (૨) કહું છું વારંવાર
માટે ઓત્રા કુમારીને સજ સાથે કરો તૈયાર.
જાવું રાત મધ્ય (૨) કહું છું કરો નહિ વાર,
કહું પહોંચાડી પળમાં, આપ કરો ઉતાવળ સાર.

ઓત્રા-

પદ્મક્ષણી લાવણી,

શું થશે હવે પ્યારી મા તું મારીરે,
ફીકર થાય, મન મુંઝાય, ગુધે હાથ;
તેડું છે આવારી રે..... શું થશે ૦
પ્યારી મા તું રે પતિ છે નાનો બાળરે,
તેથી ઉચાર, પતિને માટ,

જવું છે માત માજમ રાત;

સ્વસ્તુ એ ભયકારીરે..... શું થશે ૦

સુદર્શના-મેટા ! હું ગભરાઈ ગઈ છું. હવે મને કંઈ સુઝતું નથી

રાગ વદનભાટ ઢાળ-

આવ્યું તેહું માજમ રાતરે; હવે હું તો શું કરે,
 મારા મનમાં મગરો તાપરે, હવે હું તો શું કરે ટક.
 માજમ રાતનું આણું આણું ઘરે નથી બાપણ,
 અરેરે સમ તારું સત્ય થયું શું કરું હશે પાપરે. હવે.
 ગૌઆણીને ગાળો દીધી સતીને શું મર્યું આણણ,
 પતિરે તારો બાલુડો યુદ્ધે જાય પડે મને ફાળ. હવે.
 મોકલવી પડશે પૂત્ર તને રાયકા સમરે,
 ઉભા હું તો ભયંકર બાળું ફરકે ડાળું અંગરે હવે.

ઓત્રા-માણ! કદાંત મુકી મને રાજ અપો. જે વખતે મારા
 વીર પતિ વિપત્તિમાં હોય તે વખતે હું પીયરવાસમાં સુખે
 રહી શકતી નથી.

સ્વામી દુઃખે દુઃખણી અને એ સતિનો ધર્મ છે,
 પતિ દુઃખમાં અને નહીં બાગણી એ અભાગણીને શર્મ છે.
 પતિ હાથ તરવું પતિ સાથ મરવું સતિજીવનનો મર્મ છે,
 કંથને ગણ જતા અટકાવવા એજ મારું કર્મ છે.
 સુદર્શના-ધન્ય. પૂત્રી! હું તને અટકાવી શકતી નથી. જા, સુખેથી

જા પરમાત્મા તારું કદાંત કરશે.

ઓત્રા-(રાયકાને) બાપ ચાલો.

રાયકા-ચાલો.

(જાય છે.)

૨૬
પ્રવેશ-૬ કુો

સ્થળ-એક બગીચો

પાત્રો-મેના, પોપટ.

મેના-દીઠી મીઠી મળમં સંસારમાં
બની પાગલ પોપટજીના પ્યારમાં. દીઠી.

પોપટ-મેજે ઉડાવો બસ યૌવનના બહારમાં;

રુગ્મિના મુખ બધાં ઉતર્યા સંસારમાં.

મેના-પણ કાકા કીશોરીનું કેમ ?

પોપટ-ઘડીશ ઘાટ એના એમ.

પ્યારી કાચો મને કાંઈ ધાર મા. દીઠી.....

મેના-પ્યાના પોપટ ! તારા કીશોરીકાકાનું કેમ કરવું ? એ મુવો લખ
દમને મારી પાછળ પડ્યો છે.

પોપટ-ધીરજ ધર મેના. એ ધરડા કાકા પાસે છે પૈમા. તે પૈમા
મને પરણાવવા વાપરે તેમ નથી. પરંતુ તેના પોતાને માટે
એ બધા પૈસાનું પછી કરે તેવો છે.

મેના-એટલે હું તારા ધરડા કાકાને પરણું ?

પોપટ-ગલરા ના. મારી મીઠડી મેના તને તો આ પોપટીઓજ પરણુ-
વાનો છે. સાંભળ અત્યારે મારો એક મીઠ દેવચંદ, કીશોરી
કાકાને ફરેખી જાળમાં ફસાવવાનો છે. તે ફસાય એટલે પછી
જે થાય તે જોયા કરજો.

કીશોરી-(દુરથી) ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઠા મેણુ ભાંગશે ?

મેના-મસાણમાં જશે ત્યારે. દ્યો સંભારતાની સથેજ સવારી આવી પહોંચી.

પોપટ-ચાલો આપણે અહીંથી ઉડી જઈએ. (બંને જાય છે.)

કીશોરી-પ્રવેશ કરીને, અરેર.

છે મહા મહીનો પરણે માનવી ઢોલ નગારા વાગતાં,
 ઢીંગલા ઢીંગલીઓ તણા લગ્ન ઘણાં થઈ જતાં.
 પણ આ ઘરડા ઘાયલના હવે ઢોલ ક્યારે વાગશે?
 લગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢા મેણું લાંગશે?

હે ભગવાન? તે મારા નસીબમાં યૈરી લખી છે કે લખતાં
 જૂલી ગયો છે? પેલી મેના મારી સાથે પરણવા તૈયાર છે પણ તેનો
 બાપ મારા ધોળા તરફ ધ્યાન આપશે તો લગ્ન અધૂરું જ રહી
 જશે. જો કાંઈ ચોવટીઓ મળી જાય તો સઘળી પંચાત ટળી જાય.
 દેવચંદ-(પ્રવેશ કરીને કાચરના પાનાં ઉઠેલતો) મંદી-મંદી-
 એકદમ મંદી.

કીશોરી-હેં શું મંદી? કહો તો ખરા મારા સાહેબ? તમેને વળી
 ક્યા ધંધામાં મંદી ફાટી નિકળી છે?"

દેવચંદ-અમારા પોતાના ધંધામાં.

કીશોરી-પણ તમે ધંધા શું કરો છો એ તો કહો? તમે છો કાપડીયા,
 પાપડીયા કે શુક્રવારીયા વેચનાર? બકલી, પખાલી કે હથમાં
 વગર પરવાનાના હથીયાર પકડી હજમત કરનાર?

દેવચંદ-નારે, આપણો ધંધો તો વગર મુડીનો છે.

કીશોરી-સમજ્યો, ત્યારે તો દલાલ હશે? શાની દલાલી કરો છો?
 કાપડની, રૂ. સુતર, કાગળ કે ચા સાકરની?

દેવચંદ-ના.

કીશોરી-ત્યારે મકાનની?

દેવચંદ-ઉહું.

કીશોરી-ત્યારે આ શું યૈરીઓની દલાલી કરતો હશે? જો એવું હોય
 તો ભારે મજા પડી જાય. આપણને યૈરું મળી જાય તો.

મળી જાય, ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢાપણું ભાંગશે ? કહેો
તો ખરા તમે શાની દલાલી કરો છો ?

દેવચંદ-સાંભળો. મારું નામ છે દેવચંદ અને હું છું ઐરાંઓનો દલાલ.

કીશોરી-સાહજાશરે તારી ફાઇને કે નામ પાડ્યું જોઇને. કામ દલાલનું
અને નામ દેવચંદ ભારે ગળતું. સાંભળો દેવચંદભાઈ
મારે તમારી ખાસ જરૂર છે.

દેવચંદ-તમારે વળી મારું શું કામ હતું મારું ?

કીશોરી-એકે કોઇ ઐરું નજરમાં છે મારું ?

દેવચંદ-સગપણ કેનું કનું છે ? તમારા દીકરાનું ?

કીશોરી-દીકરાની ક્યાં માંડો છો. આપનો આ સેવકજ વાઢો કલકલ
રખડે છે ને !

દેવચંદ-તમારી દાઢ કોઇ ઐરી ઉપર ગળી છે ?

કીશોરી-હા. પેલા જગડુશાની દીકરી મેના ઉપર. જેમ મધપુડા ઉપર
માખી ચોંટે તેમ મારી નજર ચોંટી ગઇ છે.

દેવચંદ-તેની સાથે હું તમારા લગનનું ચોકડું ખેસાડી દર્શાવું. એનો
છ હજાર રૂપિયા છે કપૂત ?

કીશોરી-એ તો બહુ થાય !

દેવચંદ-તો પછી તમારા જવાને છોકરી આપે કાણ ?

કીશોરી-હીક છ હજાર. તમારી દલાલી અંદર કે બહાર ?

દેવચંદ-બહાર.

કીશોરી-કેટલી ?

દેવચંદ-દેઢ હજાર. છે કપૂત ?

કીશોરી-હીક ભાઈ કપૂત.

દેવચંદ-લ્યો ત્યારે હું રજા લઉં છું. એકજ અઠવાડિયામાં તમારા
લગનનું નક્કી કરી તમેને ખબર દઉં છું. (જાય છે.)

દીશારી-કાવ્યા.

દલાલની મહેનત થકી નકી જગદુશા માનશે,
લગ્ન મીઠી મેના સાથે આ ખંદાના થઇ જશે,
દુઃખ થઇ દુર સૂખનો સુરજ ઉગશે.
ભગવાન જાણે કે કયારે વાંઠા મેણ ભાંગશે?

૧

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ-ઘોર અરણ્ય.

પાત્રો-ઓત્રા અને રાયકો.

ઢખાચ-જંગલમાં રાયકો પુર વેગે સાંઢણી હસ્તીનાપુર તરફ દોડાવ્યે
જાય છે તેવામાં કંઈક સાંભરી આવતા ઓત્રા ગભરાય છે.
સાંઢણી ઉભી રખાવીને

ઓત્રા-ભાઈ રાયકો, ભારે થઈ !

રાયકો-રેમ બા, ઉતારણમાં કંઈ વસ્તુ વિસરી ગયા ?

ઓત્રા-હા. મને અમ્મનો કુપ મળ્યો છે તે કુપમાં એવો અમત્કાર
છે કે મૃત્યુ પામેલા મનુષ્યને જો તેમાંથી એક અંજલી અમૃત
છાંટવામાં આવે તો તત્કાળ સજીવન થાય ! મારા સ્વામીનું
આયુષ્ય અદ્ય છે તે પ્રકાર પરણ્યા પહેલા હું જાણી ચુકી
હતી. જો પાતનું ભવિષ્ય થાય તો તેને અમૃત છાંટી સજીવન
કરી શકાય, તે માટે મેં એ કુપ સાચવી રાખ્યો છે. ઉતા-
વજમાં તે કુપ જ વિસરાઈ ગયો.

રાગ : ભલીતછંદ

અરેરે ઈશ્વરી શું હવે કરે, વાકટ વનમાં હું ઝૂરી મરે,
કુપ અમ્મરનો હું બૂલી ગયો, તેથી કરી અતિ દુઃખણી થયો.

સુજ પતી તણા વિયોગ જો થશે, નિશ્ચે માહરો જીવતો જશે,
કરમ કળેથી કૃત્ય આ થયું, સરવે સુખ તો માહરું ગયું
પતી પવિત્રની પાસ જો રહું સુખ દુઃખ તણી વિનતી કહું
ઘડી પડી રહું જીવ જાય રે, અરેરે ઈશ્વર હાય હાય રે
ચરર ચીતમાં થરર થાય રે, અરેરે ઈશ્વરીથી સહાય રે
રાયકો-બા! પળવાર આપ અહીં ઉભા રહો, હું હમણાજ આપના
મનુષી પાસે જઈ કુપ લઈ આવું છું. (જાય છે.)

ઓત્રા-પ્રભુ! શું થવાનું છે? કંઈ સમજતું નથી.

ફંકી રહ્યા છે અંગ, શુકનો અમંગળ થાય છે.

પળ પળ મારો જીવ વેદના થકી મુંઝાય છે.

જ્યાં જોઉં ત્યાં દેખાય, શોકના દેખાય છે.

થશે હાય શું જગરાય બાવી ભુંડું મને દેખાય છે.

(નાયકો પ્રવેશ કરે છે.)

રાયકો-બા ચિંત કરશો નહિ કુપ લઈ આવ્યો છું.

ઓત્રા-હાશ, દવે મારા પિયુને હું અમ્મર રાખીશ.

પ્રભુ-(અતીક્ષમાંથી) જોને હું મારવા ઇચ્છું છું તેને તું શી રીતે
બચાવીશ?

રાયકાના હાથમાં પકડેલો કુપ ફાટે છે. તેમાંથી ચમો અભિ-
મન્યુના પ્રાણને લઈ જતા દેખાય છે. ઓત્રા ગભરાય છે.

ઓત્રા-ઓહ પ્રભુ પ્રભુ! મૂર્છા ખાઈ પડે છે.

રાયકો બેશુદ્ધ ઓત્રાને ઉટ પર નાંખી ઉંટને હસ્તીનાપુર તરફ
મારી મુકે છે

—ટૂંબડો—

અંક ૧ લો અમ સ

અંક-૨ બે

— ૦ —

પ્રવેશ-૧ લેા

રથજી-હસ્તીનાપુર સુભદ્રાનો મહેલ.

પાત્રો-અભિમન્યુ, ઓત્રા.

અભિ-અર્ધનીશા પીતી જવા આવી છતાં હજી નિદ્રા ન આવી.
શાન્તી આવે? રણમાં સિંચાવતાં પહેલાં પ્રિય ઓત્રાને મળી
લેવાની તાલાવેલી હૃદયમાં લાગી રહી છે એ પ્રેમધેલી સાથે
એ ધડી પ્રેમકેલી કરવાની જીવનમાં છેલ્લે છેલ્લી મેજા હાંટવાની
આશા અત્યારે મને સતાવી રહી છે.

(વિચારમગ્ન બની પલ્લગ પર બેસે છે. પાછળથી ઓત્રા આવી
તેની આંખો દબાવે છે)

એ કાણ પ્યારી ઓત્રા? નહિ. એ એક રાતમાં શી રીતે આવી હે.ય ?

ઓત્રા-(આંખો પરથી હાથ ઉઠવી લઈ રડામે જઈ) હૃદના શુદ્ધ
પ્રેમના વેગથી સેંકડો શું હજારો યેજન દુર પડેલા સ્નેહી
જનને પળમાત્રમાં મળી શકાય છે

પ્રેમી મળે જઈ પ્રેમીને, લાલ વિશ્વો પડે લાંબો,
દુરથી પાસે જવા પ્રેમીને આવતી પાંખો.
હું પણ આવી પ્રેમ મળવા, અંતરની આરામને.
લાવથી લેઈ રસલીના સલુણા શ્યામને.

(કેમય બેઠે છે)

અલી-દેવાંગના સમ દીપતી દિવ્ય તુજ કાંતી,
અધર રસપાન કરીને પ્રિય મળવું શાંતી.

ઓત્રા-તરસી તમારા અધરની આ ચાતકી આવી,
પ્યારા પમાડો શાંતી, સુધારસ પાન કરાવી.

અભિ-સંતાપ હરતા હૃદયના રસીલા વાક્યા આ તારા,
મળી રનેહી પ્રિયા મુજને અહોભાગ્ય છે મારા.

ઓત્રા-ઉમંગે પ્રિયુ પ્રેમી પલંગે પધારેને,
આ રંક દાસીની હૃદય પીડા વિદ્યારેને.
મનમથ મન અકળાવતો શાંતી પ્રસારેને,
રનેહથી સ્વામી વિનંતી આ સ્વાકારેને

(દંપતી પલંગે પેટે છે. મોડી રાત સુધી પ્રેમવાર્તા કરતા રહે
છે. નીશાના અંતીમ પ્રકરે કુર્ફટ ખોલે છે. અભિમન્યુ
છલંગ મારી પલંગ પરથી કુદી પડે છે.)

ઓત્રા-કેમ કેમ પ્રભુ ! અમકીને જાગી કેમ ગયા ?

અભિ.-રંગરાગના અવસર વીતી ગયા. હવે રહ્યા છે રણે ઝુઝવાના
કોડ. પ્રિયા હું કૈરવો સહામે સંગ્રમમાં જાઉં છું.

ઓત્રા-પિયુ એ વિચાર માંડી વાળો. આશાજરી હું સુખ અભિલાષાએ
દળુ તો પિયરમાંથી ચાલી આવું છું. જો આપ રણમાં સિધાવશે
તો માફ થું થશે ? મારો અવતાર એળે જશે. માટે પ્રિયતમ
રણમાં જવાનો વિચાર માંડી વાળો. હવે હું તમોને જાણી
જોઈ મૃત્યુના મુખમાં નહિ જવા દઉં.

સ્વામી મારા રે સુણો વીનતી યુદ્ધે નવ જાઓ આજણ
મુના મેડીને મુના માળીઆ ભૂમી લાગે ભયંકરણ
પાછા વળોને પતિ મારા.....ટેક

અલી-સત્ય વચન તારા સુંદરી રહેા આપણે ધામજી,
ચડ્યો સંગ્રામે પાછા જો વળું બોળું પારથ નામજી;
ભોળી રે ભરમાવી કોણે ભામની ?

કૌરવે કોઠા યુદ્ધ આદ્યું મુજ તાત પાતાળજી,
સૈન્ય સંહારું હું તે તણું અરજીન કેરો બાળજી; ભોળી રે

ઓત્રા-છત્રપતીરે સૈન્ય જી વા નહિ આપણે ભારજી,
સંગ્રામ જાણા નહિ સોદ્ધિસો લાગે બાણના મારજી; પાછા રે

અલી-કાયર પુરૂષ નહિ જાણતી છેદું કૌરવના શીશજી,
કોઠારે તોડું હું તો તે તણા સહાય થાશે જીગદીશજી; ભોળી રે
યુદ્ધ તે કરું અવની ઉપરે ડાલે દસ દીગપાળજી,
આકાશ જમીન કરું એકઠા કંપે નાગ પાતાળજી; ભોળી રે

ઓત્રા-શ્રવણ કરતાં બે લ આપના લાગે તનમાંરે તાપજી,
શીશ છેદન કરી ખાયડું વિચરો રણમાં આપજી; પાછા

અલી-રાજ સાર રે રાણી હું પળું ન કરું યુદ્ધનું રાજજી,
જો ક્ષત્રીયવટ ન સાચવું જાય કુળની લાજજી; ભોળી રે

ઓત્રા-કાકારે મામા કોઇના નથી તહિ આવે ત્યાં સંગજી,
રણમાં ધાવ પડે જ્યાહરે નવ આપે કોઇ અંગજી, પાછા રે

અલી-પ્યારી મારી પ્રેમદા હુઃખી દિલ નવ થાવજી,
યુદ્ધ કરીને આવું આ ઘડી દીસ નવ ગભરાવજી; ભોળી રે
ગરોગગમ્મ જંધુ માઢરો હેડબાનો રે તનજી,
અમ્મર હો અવની કંપે ચોદા ઉડાવે ગગનજી; ભોળી રે

ઓત્રા-નાથ ! હજી આપણે પુરા પ્રેમના પ્યલા પીધા નથી. એકજ
રજની રનેહ સરવરીયાને કિનારે ગુળરી, મારી આ નાવડીને

નિરાશ્વાના ભર દરીયામાં કુનારી સમરાંગણમાં જશે। નહિ, છતાં
- જવું હોય તો મને સાથે લેજો.

સમરાંગણમાં - હી તમ સાથે અરીને હાથ બનાવીશ હું
મરી ક્ષત્રાણીની રીતે ચીરાંગનાપદ દીપાવીશ હું
તમારા ઘા જીલી આડા સ્વામી સેવા બજાવીશ હું
મારી વીરલ હાકે કૈરવ ઇળને કંપાવીશ હું

કહોતો રાગ હું સાથે આવું-એ રાગ

સ્વામીરે મારા સાથે આવું,
કપટી કૈરવને હું તો હરાવું...સ્વામીં
યરણ્યા પછી પિયુજી મારા,
નથી વીલાસ કીધો પ્યારા...સ્વામીં
હું છું રે બાળકુમારી,
શીદ તરછોડો પિયુ પ્યારી...સ્વામીં
માજમ રાતની વીકટ વાટે,
પીયુ હું આવી આપને માટે...સ્વામીં
તમે તમારાને હું મમ જાણું,
કૈરવ સઘળાનો કાળ હું આણું...સ્વામીં

અલીં-પ્રિયા ! સ્વામીને સમરાંગણમાં જતો અટકાવવો એ વીર
ક્ષત્રણીને માટે લાંછનરૂપ છે. માટે નકામો શોક તજ દે.

રાગ-મેરાડો.

મારી પ્રેમ પ્યારી નારીરે તું શોક શું કરે,
હે પ્રેમકા ધીરજ ધારી રહો આપણે ધામ,
કપટી કૈરવોને હણવા જવા દે મને સંભામરે...શોકં

ગરોરગચ્છ બંધવો રે, આવે મારી સાથ,
લીમ આવે યુદ્ધમાં રે, સહાય કરશે જહુનાથ...સોડ૦
પ્રિયા! મને રાજપુત્રીથી રણમાં જવાની રમ્મ દે.

ઓત્રા-સંસારસુખની વાંચના મારી જીલ હપડા દેતી નથી.

અભિ-પ્રિયે! તું વીરની વીરાંગના થઇ આ શું વદી રહી છે ?
સુખ એ તો કેવળ માનવજીવનની મોહજળ છે. વીર
નરનારીઓ ધર્મ પાકળ જીવન સમર્પણ કરતી વખતે જન્મ-
તના ક્ષણિક સુખોને ઠોકરે મારી દે છે.

અનંત યુગને પણ એક સુખમાં નયુનતા દેખાતી નથી,
ત્યાગી વીના ડોઢને તુલિ થાતી નથી.
શાણી પ્રિયા છે તું, દઉં શીખામણ શું તને ?
હરતે સુખડે રણ જવા, વિદાય દે બહાદી મને.

ઓત્રા-નાથ! હું રાજપૂત કુમારી છું. આપ રણમાં જઇ વીરતા બતાવો
તેમાં મારી શોભા સમજનારી છું, પરંતુ આપ હજુ સોળ
વરસના બાળ છો એટલેજ અત્યાર લગી અટકાવતી હતી, પરંતુ
હવે હું સમજ. આપ બાળ છતાં વીરબાળ છો માટે પધારો.

રણમાં સંહારો રિપૂઓને વિજય માળા ધારજો,
પ્રકંભ કરી વીર પાંડવોની કીર્તિને વધારજો.
મોહ જીવન મૃત્યુના હૃદયથી વીસારજો,
આપું શિખામણ નાથ ? મરજો અગર તો મારજો.

અભિ-કપુલ છે વડીલોની ચીંતા વીદારતા સ્વજનોના સુખને ખાતર
શત્રુઓ રહામે લડતા દેશ, ધર્મ અને પરમાર્થ કાળે રણચક્ક
આહરતા આ માથાનું બળીદાન થઇ જાય તો તે પણ મારે
મન કુલ છે.

મૃત્યુથી ડરે છે પૂરેષા એ ભયંકર ભૂલ છે.
કરમાઇ જશે એક દી ઠાયા કાચું ફૂલ છે.
જીવન કરતાં સેવા ધર્મના વધારે મૂલ્ય છે.
ધર્મની પાછળ પ્રિયા મરતક મારું હલ છે.

ઝોત્રા-લ્યો નાથ ! હું આપને સ્વહરતે યુદ્ધમાળા અર્પી કરમાં
સમશેર આપું છું અને આવતી ઘણની મારી ભારતીય
ભગીનીઓને પડકાર પહોંચાડું છું કે :

રણે ચડનાં કંથને ના કોઇ પાછા વાળજો,
મોહ આશા સ્વર્થને હૃદયમાંથી દાળજો.
વીરતા ભર્યા વ કંઠે વદી કાયરતા પીયુની કાપજો,
હસ્તા મુખડા રાખીને રણ વિદાય રસીયાને આપજો.
લ્યો યુદ્ધમાળા પીયુજ હાથમાં તકવાર લ્યો,
લગાડો મા વાર ચરણો રાજ ભૂવન બહાર લ્યો.

યુદ્ધમાળા પહેરવી હ.યમાં તલવાર આપે છે અભિમન્યુ બહાર
નીકળવા જાય છે એટલામાં સુભદ્રા આવે છે

સુભદ્રા-આ શું ? અભિમન્યુ, અભિમન્યુ ! મારી ગોદ ખલી કરી હું
તને રણભૂમીમાં નહિ જવા દઉં :

હે કુંતર મારા અધરથ યુધ્ધે નહિ ચલાવશે.

અભિ-હે માતૃ કૃપાળુ ધર્મ પાલનમાં દ્રંદ્ર નવ મચાવશે હે.

સુભદ્રા-જંઘવય છે તારી મુખ પર છે નહિ કેશ

કોરવ તો કપટી ઘણા તું છે બાળવે હે.

અભિ-મા તું મારી થાય શું દુઃખીયારી સહાય કરશે જગદીશ
છ કોહાનું યુદ્ધ જાણું હું છેદું કોરવના શીશ-હે.

સુભદ્રા-તાત તારા ગયા પાતાળે યુદ્ધરણે તું અજાણ,
ભલે પધારો યુદ્ધ કરવા કાઢી મારા પ્રાણ-હૅં

અભિ--મા તું મારી યુદ્ધે જવું લડવાની છે હામ
કાયરનું ત્યાં કશું ન ચાલે શુરવીરનું છે કામ-હૅં

સુભદ્રા-કોમળ કાયા કુંવર તારી કૃપાવનો મુકય સંગ
અરશી દરશી હજી મુશળધી છેદશે તારું અંગ-હૅં

અભિ-યુદ્ધ કરતાં અવની ગળે કેમ ન જલે તાપ
આકાશે અથડાવી મારું આપો આજ્ઞા આપ-હૅં

સુભદ્રા-ઓ પ્રભુ! ઓ મુણ્ડ! હું કોણ! તારા જેવા કર્મવીરની
ભગીની પાર્થસુમા વીર પતિની પત્ની અને આવા સિંહ જેવા
જાળુડાની માતા! આજ ધર્મને કાળ રણ જતા
સ્વાર્થ લોહુમામાં, વશ થઈ અટકાવી રહી છું. અરે આ હું શું
કરી રહી છું? મારો દાખલો લઈ ભવિષ્યની માતાઓ જે
પોતાના પ્રત્નેને રણે જતાં અટકાવશે તો અમારા દેશનું
અમારી આર્ય જાતીનું અને અમારા ઉજ્જવળ આર્ય ધર્મનું,
નિકંદન નિકળી જશે, જા ગારા આવજ શુરાતન જા તારા
પ્રાક્રમી વંશની વીરતા દીપાવવા સમરાંગણમાં જા, પણ જો જે.

છો વંશ વીર પાંડવનો એ વાત ના વિસારતો,
કાયર થઈ રણક્ષેત્રમાં નવ પાપ પાછો ધારતો.
સાક્ષાત જનીને કાળ લડજે કૌરવોને સંહારતો,
ભારત માટે માથાંડુલ અમારા મરજે મૂખે ઉચ્ચારતો.
રણ જેવા રાણીજયા તારા રથ અસ્પરાવના થંભાવજે,
ધાવ જલ્દી છાતીમાં મારા દુધને દીપાવજે.

અભિ-કપુલ છે માતા કપુલ છે.

શુરવીરતાથી લડી કૃષ્ણ તારી દીપાવીશ હું;
 મુજ ધનુષ્યનાં ટંકારથી દીગપાળો ડાલાવીશ હું;
 ગર્વ સર્વ કૌરવોના પળમાં તળવીશ હું.
 મરતાંય પાંડવોની કિર્તિય કળશ ચડાવીશ હું.

(નય છે)

પ્રવેશ-૨ જો

સ્થળ-જગદુશાનું મકાન.

પાત્રો-જગદુશા, દેવચંદ, દીવળી, મેના.

જગદુશા-(એક હાથમાં રૂપીઆ પકડીને) વાહરે રૂપૈયા વાહ, તારી
 ઉપરથી ઓળ ઘોળ થઇ જઈરે રૂપૈયા. જો પ્રભુએ તને
 પગ ન આપ્યા હોત તો તને મારા ગળા સાથે બાંધી રાખત.

દીવળી-અરે તમેને શાકમારકીટમાંથી શાક લઇ આવવા કહ્યું
 છતાં ન ગયા, આખો દિવસ આ રૂપૈયા સામે નિલાડી
 ઉંદર તરફ તાકી રહે તેમ શું તાકી રહ્યા છો?

જગદુશા-દીવળી તારા શાકમા દીવાસળીં મુકી દે, હું આ રૂપૈયાને
 વટાવવાનો નથી.

દીવળી-આવા લેખી થશે તો દુનિયામાં કંજુસ કહેવાશે. ઝટ
 શાક લઇ આવો નહિં તો શું ખ.શે?

જગદુશા-જો રૂપીઆ તોડી આવતું મળતું હોય તો આજથી હું
 ઉપવાસ પર જઇશ.

દીવળી-તમે અપાવાસ પર જાઓ કે હડતાળ પર પશુ હું અને મારી
 દીકરી મેના ભૂખ્યા નહીં મરીએ. લાવો રૂપૈયો (ઝડપી લે
 છે.) શક હું મેના સાથે મંગાવી લઇશ.

જગદુશા-એ દીવાળી ! રૂપેયો પછો દે, તારે પગે પકું. મારી
જોગમાયા જેવી ધરવાળી હું તારે પગે પકું છું.

દેવચંદ-અરેરે શેઠ આ શુ કરો છો, બૈરીને પગે પડો છો !

જગદુશા-હું એકસો ક્યાં ? આખી દુનીયા બૈરીને પગે પડે છે.
બહારથી બહાર દેખાતા પુરૂષો બૈરી પાસે મારા જેવા
પૂજારી બની જાય છે. કહો આપનું એક, એક કચે કારણે
પધારણું થયું છે ?

દેવચંદ-તમારી પૂત્રી મેનાનું સગપણ કરવું છે.

જગદુશા-હોવે, કોની સાથે ?

દેવચંદ-પેલા કાશીરીલાલ સાથે.

જગદુશા-એ તો મારા કરતાં વીસ વરસ મોટા છે. સઠ વરસના
ધરડા ડાસાને દીકરી કોણુ દે ?

દેવચંદ-તો એક બીજો મુરતીયો, તેનો ભત્રીજો પોપટ.

જગદુશા-હા. તે મારી મેનાની જોડ છે.

દેવચંદ-પણ પદ્મ પાંચશો રૂપીઆ મળશે.

જગદુશા-તે નહિ બને.

દેવચંદ-ત્યારે કેટલું પદ્મ લેવા વિચાર છે ?

જગદુશા-રૂપીઆ પાંચ હજાર.

દેવચંદ-તો કાશીરીલાલનું સગપણ કબ્બજ કરો.

જગદુશા-કાશીરીલાલ સાથે કરો કે તેના બાપ સાથે. અહીં તો રૂપીઆ
પાંચ હજાર ભરો

દેવચંદ-પાંચ હજાર લઘ દીકરીને દુઃખી કરવા કરતાં પાંચસો રૂપીઆમાં
સતોષ માની પોપટને દઇ દેવો. બન્ને સુખી થશે.

જગડુશા-પાંચ હજારથી ઓછી વાત લાવશો નહિ.

દેવચંદ-હીક ત્યારે હું રૂપીઆ પાંચ હજાર મોકલાવું છું અને
કીશોરીલાલની જાન તૈયાર કરાવું છું.

જગડુશા-ખુશીથી જાવ. (દેવચંદ જાય છે)

દીવાળી-એ શું તમે મારી દીકરીને ધગડા ઘૂંટ સાથે પરણાવશો?

જગડુશા-હા, ખવરાવી પીવરાવી લણવી ગણવી છે શા માટે?
રૂપીઆ મેળવાવા માટે સમજી?

દીવાળી-શું દીકરીને વેચશો?

જગડુશા-એ હા, લીલામ બોલશું, એક વર બે વાર ત્રણ વાર અહીં
તો રૂપીઆ પાંચ હજારનું કામ છે.

મેના-બાપુ! બાપુ! માફ વેચાણ કરશો નહીં
બાપુ જોઈ પૈસાનો ચળકાર તમે અંજારો મા
છે ખેરો માયાનો દાડ પાપમાં ધારો મા.....બાપુ
ગરીબડી છે દીકરી ગાય બરોબર ગણાય છે
એ ઉભય છે એક સરખાં દારો દયો ત્યાં જાય છે
પણ છે એમાં મોટું પાપ લોભીયા થાશે મા...બાપુ
માયા ગણાતી ચળીત કોઈની થઈ નથી થાશે નહીં
મારા વીતથી પિતા તમારી છ'દગી જાશે નહીં
અંતે રહેશે ઉની રાખ ખતા ખાશે મા...બાપુ
દીકરીના દાકડા લેનાર દુઃખીયા થાય છે
અંતે એ નીસાસા ગરીબડીના હાથ લાગી જાય છે
માટે લાગુ તમને પાપ પાપી કહેવાશે મા બાપુ

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ-પહેરો કોઠા.

પાત્રો-દ્રોણ, અભિમન્યુ, ગટોરગચ્છ, બીમ તથા સૈનિકો.

દ્રોણ-આજ વિજયની ચાવી આવી કૌરવોને હાથ છે,
ગોઠવાયો સમે કોઠામાં કૌરવોનો સાથ છે.

કાળને જીતવા તણી કૌરવમાં હવે તાકાત છે,
ગૌરવમાં ઉભા અમે શી પાંડવોની વિસત છે?

અભિમન્યુ-પ્રવેશ કરીને “ પાંડવો સ્વમે પડવાની લાયકાત તમા-
રામાં નથી, પાછા હટાવો પાંડવેને. તાકાત તમારામાં નથી.”

દ્રોણ-કોણ અભિમન્યુ અર્જુનનો બાળ ? જા, જા, કાળના મુખમાંથી
સત્વર છટકી જા.

નથી બાળકોનો ખેત્ર કોઠા યુદ્ધ આ મુશ્કેલ છે,

એ યુદ્ધ આઠાવું નહિ શુરવીરોને સહેલ છે.

સાત કોઠા નોડવા તે ખરાખરાનો ખેલ છે,

ફરી જા બાળ તું પાછો ફાંતમાં દુધ હળુ ભરેલ છે.

અભિમન્યુ-એ દુધ સિદ્ધાનું છે.

તાત જેવી તાકાત રણમાં બનાવું હું,

સિદ્ધાનુમાતા સુભદ્રાનું દુધ દીપાવું હું.

હું શુદ્ધ જયો ક્ષત્રિયનો કેમ પાછો જાઉં હું,

ફાંતો માફ તમોને અથવા તો માથું કપાવું હું.

દ્રોણ-મૂર્ખ છોકરા ! આજના કોઠા યુદ્ધમાં કેળવાયેલા કૌરવ ચોક્કા
ગોઠવાયા છે

અભિમન્યુ-શીકર નહિ, યુદ્ધવિદ્યાના પાન માતાના ઉત્તરમાં હતો
ત્યારે મારા મામા શ્રીકૃષ્ણ પાયા છે. છ કોઠાના યુદ્ધ તો
ગર્ભવાસમાં શીખાયા છે એટલે

આજે કૃષ્ણની યુદ્ધવિદ્યા અજમાવી બતાવીશ હું,
 ચાલતો કુટુંબનો ઝગડો હવે જલ્દી પતાવીશ હું.
 એકલે હાથે કૌરવોને પાછા હઠાવીશ હું,
 મારા ધર્મદાદાની જયગર્જના ગમવોશ હું.

દ્રોણ-મેડકની માફક હું પદમાં પુલાયેલા બાળક, હજી પણ કહું છું જા.
 મને તારી દયા આવે છે. તારી માતા સુભદ્રાની ગોદ ખાલી થશે.
 તારી આશાભરી પત્ની ઓત્રાનો સૌભાગ્ય સુડો નંદરાષ્ટ્ર જશે.

અભિમન્યુ-ચિંતા નથી આયુષ્ય કેરો દાર આજે તુરશે,
 મરતાં મળશે સ્વર્ગ જગતમાં નામના અમર થશે.
 નામ તેનો નાશ મારો નાશ નિર્માયો હશે,
 મરું શુરવીરની રીતે ભાંચું તો ભોંઠપ લાગશે.

દ્રોણ-સમજયું, મૃત્યુ નજીકમાં આવે છે ત્યારે માનવીની મતી પલટાઈ
 જાય છે. તારું મોત મને નજીકમાં દેખાય છે. શીખ્યો પુત્ર જાણી
 હું જેમ જેમ દયા દર્શાવતો જાઉં છું તેમ તેમ તું વધારે ચડતો
 જાય છે પણ જાણતો નથી,

દ્રોણ કેરું બાણ આ કમાનમાંથી છુટશે,
 જાણજે તે સાથ તારી જીવન દારની તૂટશે,
 હોય લાખો વીર મારા એકલાથી થરથરે,
 શા ભાર છે તું બાળના કે યુદ્ધ મુજ સાથે કરે ?

અભિ-બાળ નહિ પણ કાળ ગુરૂદેવ તારો જાણજે,
 અભિમન્યુ નહિ રણક્ષેત્રમાં પાર્થને પિછાણજે,
 મિથ્યા વાતો પરહરી ઉતરી પડ અચ્ચદાનમાં,
 વાતો રણ વીરો કરતા નથી કદાપી રણ સ્થાનમાં.

દ્રોણ-છોકરા તું લે નિહાળી દ્રોણ કેરા બાણને,
એકજ બાણ લઉં ખેંચી નિશ્ચે તારા પ્રાણને.
(દ્રોણ બાણ ફેંકે છે અભિમન્યુ સમું બાણ ફેંકી તેને નિર્થક
બનાવી દે છે.)

બસ-બસ બળ અજમાવી લીધું, મારા પરાક્રમી પિતાના ગુરૂ હોવાને।
ગર્વ રાખનાર તારું બળ મને ખતાવી લીધું. હવે તૈયાર (બાણ ફેંકીને).

પ્રથમ કરી પૂજન પિતાની નીત પાળું છું,
જે આ બીજા બાણથી તારો તાર વાળું છું.

(દ્રોણ મૂર્છિત થઇ પડે છે.)

ગટ્ટારગન્ધ-બસ બીજા ચૈદ્યાએને આ ગદાના મારથી યમદાર
દેખાડું છું.

ભીમ-ખેટા હું પણ કેરવેને મારા હાથનો સ્વાદ ચખાડું છું.

દ્રોણ-(મુહામિયાંથી જગીને) છોકરા સમજ કે હવે તારા મૃત્યુને
સાક્ષાત્ રિધાતા પણ અટકાવી શકનાર નથી. તારા મામા શ્રીકૃષ્ણ
જે પરમાત્માનો અવતાર છે તે પણ તને ખચાવી શકનાર નથી.

ગાઝન

જા કહું છું જા કોણે તને બાળ ચગાવ્યો છે ?
હત્યા લાગશે મુજને તારો કાળ આવ્યો છે.
યુધ્ધનો મર્મ ના જાણે નથી બાળ કર્મ આ તારું,
મારું આ ક્ષણે તુજને, દયાએ હાથ થંભાવ્યો છે. જા કહું છું.
બાણ કુટતા મારું તારા પ્રાણ કુટવાના,
થવાના પાંડવો દુઃખી તને કોણે ચગાવ્યો છે. જા કહું છું.

અભિમન્યુ-દ્રોણ ! દયાથી એક વખત જાતો કાપો એટલે ગર્વમાં
આવી ગયો. પણ સમજ હવે તું જીવતો જવાનો નથી.

ક્ષત્રીકલકં

તું તો સુણ ગુરુ દ્રોણ તારૂં તો અહીં આની અન્યું રે,
મને છોડ કહેનારો તું કોણ ? તારૂં તો
તારા મનની પુરી કરૂં હામ તારૂં તો
તને પણમાં મારૂં હામ તારૂં તો
તું વિષ તણા તે તન તારૂં તો
મને દયા આવતી મન તારૂં તો
કર ધનૂષ્ય તૈયાર તું ધીર તારૂં તો
જોઈ લે છોડું છું આ તીર તારૂં તો

(દ્રોણ પર શર છોડે છે. દ્રોણ કાયલ થઈ પડે છે.)

ગરોરગન્ધ-વિજય, વિજય. બાંધુ અભિમન્યુ કોહાને તોડી પાડ્યો છે.

(બીજા કોહામાં પ્રવેશીને) આવો આવો કપટી ડોરવો

તમારા ભૂજાળ લડવીર બીમના પુત્રને ખતવો.

[ગાયન]

કૃપાચાર્ય-

દુષ્ટો હવે દાદું અહીં રાખું તમને રણમહી;
આળ્યા જોરથી તોરથી પણ હવે નીકળાય નહી. દુષ્ટો.
ગદા પ્રહાર તીરોના માર મારીને રાખું દાર,
પગક્રમ અપાર દાખવી છેદું અશ્વિનકુમાર સહી. દુષ્ટો.
વિજય નાદે રણ ગળાવું પાછા પાંડવોને હાણું,
વીર કહાણું, જલ્દી જાઉં વિજયમાળ લઇ. દુષ્ટો.

અભિમન્યુ-વિપ્રની જાત કરું ઘાત, શું બકે બહુ. (૨)

મારું બાણ ઘડું પ્રાણ, થા સાવચેત તું;

અર્જુન બાળકરી તારો કાળ વિજય વરીશ હું-વિપ્ર.

આપું ચેતવણી વિપ્ર હું તું સાવધ થજે,

માર પડતાં કાયર થઇ જોજે નહાસી ના જજે;

પૃથ્વીપાર આવાર તુજને કરી દઉં. (૨) વિપ્ર.

(કૃપાચાર્યને હરવી ત્રીજે કોઠે ગય છે.)

કૃષ્ણ-દોષ અભિમન્યુ ? પાંડવે તું પ્રક્રમ ખુટી ગયું કે તારા જેવા

બાળકને રણસંગ્રામમાં મોકલ્યો ? જા જા છોકરા હું તને દયાથી

જતો કરું છું.

: ક્ષત્રી લોક :

જા છોકરા તું તારે ઘેર. તારો તો કાળ આવી પહોંચ્યોજે

મને તનમાં પ્રગટે છે ઝેર.....તારો તો કાળ

આવ્યો યુદ્ધ કરવા મારી સાથ.....તારો તો કાળ

સગા સંબંધીની છાડજે આશ.....તારો તો કાળ

તુજ ધરપર ફરે કાળ નાગ.....તારો તો કાળ

મારી ધનૂષ્ય ફરું બે ભાગ.....તારો તો કાળ

અક્ષી-વીર ક્ષત્રિયના કુમારને દાસી પૃત્ર છતશે

કરણ આરણ સ્થાનમાં મરણ નક્કી તારું થશે

છડી ગયો છે ખુબ નહિ જોર મુજથી ચાત્રશે

આવ્યો છે દાવમાં આજે હવે છડી કયાં જશે ?

(કર્ણને ધાયલ કરી ચેથે કોઠે પ્રવેશ કરે છે) તે કોઠા પર

વિજય કરી અભિમન્યુ પાછો ફરે છે.

લીમ ગરોરગચ્છ } વિજય વિજય વીર અભિમન્યુનો વિજય.
પાંડવોના

૪૬ પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ-કિશોરીકાકાનું મકાન.

પાત્રો-સ્રીવેપમાં પોપટ, કિશોરી તથા દેવચંદ.

કિશોરી-વાચા મળી નારી નખરાળી રૂપાળી રઢીયાળી,
જોડા રસીલી શોભશે... ...વાચા.

દેવચંદ-કીશોરીકાકાનો ચડયો વરઘોડો.

આનંદ આજનો જાણજો થોડો.

હવે મુખીયા પુગ થશે... ...વાચા.

કિશોરી-સુતેલું નરીખ ઘડપણમાં જાગ્યું,

પ્રભુએ વાંઠા મહેલું ભાંગ્યું.

ભગવાન જાણે હવે શું હશે...વાચા.

દેવચંદ-હ્યો હવે તમે નવદંપતી મુખી રહો. અમે રગ લઈશું.

(જાય છે)

કિશોરી-કાં નવી. હવે મુખચંદ આડેથી ધરણ જેવો ધુંપટ તો
ઉઠાવો. તમારા આ પ્રેમપુંજરીને દર્શન તો કરાવો.

પોપટ-જાઓરે, જાઓ.

કિશોરી-સમજ્યો, આ તો નવી શર્માય છે.

નવી વહુને ચટકો ભારે ઢાંકે ધુંધટડે મુખ,

મોઢું બતાવો મેના મારી પ્યારી પામું મુખ.

જાઓજી જાઓ ઠગારા,

વાચા શા ટહુકા તારા.વાચા

પોપટ-માહું જોશો ત્યારે રોશો ખોશો શુદ્ધ ને સાન,
એ કરતાં આમજ ઠીક સચવાયું છે માન.

અળખામણું મુખ અમારું,

છે ઢાંકી રાખવું સારું.... ... નવી

કિશોરી-હજી ધુધર નથી ખોલતી તો લે હું પરાણે ઉપાડી બેઠું.
(પરાણે ધુધર ઉઠાવે છે. પોપટ નિકળે છે.) અરે,
પોપટીયા મેના ક્યાં ગમ્?

પોપટ-એ તો પોપટને પરણી ગમ.

કિશોરી-ઓહ, છ હજાર ખર્ચા મેં અને પરણી તું ગયો.

પોપટ-કેમ ન પરણું? પુત્ર તમારો હું થયો.

કિશોરી-પાળજે ઘડપણ હવે કપાનર કઢાપી ના થજે.

ભગવાન જાણે કે ક્યારે વાંઢામેણું ભાંગશે.

પ્રવેશ ૫ મું

સ્થળ રાણીવાસ.

પાત્રો-દાસીઓ, અભિમન્યુ, સુભદ્રા, કુંતા વીગેરે.

ઓત્રા-ઓ પ્રભૂ? ઓ પ્રભૂ? મારા પતિદેવની રણક્ષેત્રમાં રક્ષા કરજો.

એના સર્વ વિદ્યો હરજો. વિજય રીતે મારા ભરથાર સત્વર
પાછા ફરજો.

અભિમન્યુ (એકાએક આવીને) તથાસ્તુઃ સતિ તારી પ્રાર્થનાથી પ્રસન્ન
થઈ પરમાત્માએ મને રણભૂમિમાં વિજયશક્તી બનાવ્યો
છે. કપટી કોરવોનો દાટ વાળી સાતમાંથી પાંચ કોઠા તોડી
તારો વીર પતિ ઉજળે મૂખે તને બેટવા આવ્યો છે.

ઝોત્રા-(બાઝી પડીને) બંને પધાર્યા મારી આંખોના તારા, બંને પધાર્યા,
હવે બે ધડી

રણુ રંગને વિસાનીને રતી ઉમંગે રીઝવો,

પ્રેમના પિયુષ પીયુ પીઓ અને પાવો.

અનગની આગ અંગે અંગમાં વહાલમણ બૂજવો

રસીલા રસભૂખીને, રસીકતાનો ઘો દહાવો.

વહાલી દર્પ ઉપજવતાં રસીલા વાક્ય આ તારા,

મીઠાશ વહે છે મૂખથી નયનથી અમીધારા.

પૂર્વના પૂર્યે મળી પ્રવીણ પ્રેમાળ તું દારા,

વખાણું શું તને ઝાઝી, અહોભાગ્ય છે મારા.

ઝોત્રા-નાથ મ્યુરી શું ઇચ્છતી હશે?

અભિ-મ્યુરની કળા.

ઝોત્રા-અને મ્યુર?

અભિ-મેઘ

ઝોત્રા-અને કાઠિલા?

અભિ-વસંત

ઝોત્રા-અને વસંત

અભિ-આ (ઝોત્રાને ચુંબન લે છે)

(સુભદ્રા પ્રવેશ કરે છે ત્યા કુંતા પ્રવેશ કરે છે)

કુંતા-પૂત્ર! હું તને રક્ષા બાંધવા આવી છું.

અભિ.-માતા? મારા પ્રત્યે તમારા અગાધ પ્રેમને માટે આભાર,

પરંતુ હું પરાયા જોર પર ઝુઝવા નથી માંગતો.

આપ બળ પર ઝુઝતો એજ સાચો વીર છે

પરાઈ શ્રદ્ધા નથી રાખતો એજ ખરો શુરવીર છે

કુંતા-તે ખરું પરંતુ માતાપિતાની પ્રસાદી એજ ખરું બળ છે. લે
મારા પ્યારા અન્નુનના લાલ મારી રક્ષાનો સ્વીકાર કર.

અભિ-આપની ઇચ્છા (કુંતા રક્ષા બાંધે છે.)

કુંતા-જ્યાં સુધી આ રક્ષા તારે હાથે હશે ત્યાં સુધી તને ડોરવો તો
શુ સાક્ષાત્ ત્રિભુવનપાળ પણ છતી શકશે નહિ.

અભિમન્યુ-અહોભાગ્ય ! સુભદ્રા તથા કુંતા જાય છે. બાદ આત્રાને
પ્રિયે ! હવે મને સમરક્ષેત્રમાં જવાની રજા આપો.

આત્રા-પ્રાણનાથ ?

અભિ-પ્રિયા ! નિત્ય મલકતે મૂખે રજા આપો છો આજે આંખોમાં
આંસુ કેમ ?

આત્રા-હમણા હમણા મને નિદ્રામાં જયાનક સ્વપ્ન દેખાય છે, આજે
આપ રણમાં ના સીધાવો તો સારું. મારું મન આપને રણ
વિજ્ઞાય આપવા ના કહે છે.

રજા આપને આપવા ના કહે છે ચિત,
નક્કી મને સમજાય છે. નાથ તાજુ અહીંત.

અભિ-બહાલી ! મારે પણ હૃદય છે. હૃદયમાં પ્રેમ છે. પ્રેમવશ
બનેલું હૃદય તમારી પાસે રહી સ્વર્ગી સુખો ભોગવવા મને
લલચાવી રહ્યું છે, પરંતુ અટકાવે છે પૂર્વજોની ઉન્નવળ કીર્તિ.

આજ પડી તુજ પ્રેમમાં સંગ્રામમાં ન જાઉં હું;
તો સમાજ કેરી નજરમાં કાયર નર કહેવાઉં હું.

આત્રા-પધારો નાથ ! આપના વીર વિચારોને હું ગુંગળાવી નાંખવા
નથી ઇચ્છતી, આપને રણવાસમાં પુરી રાખવા નથી ઇચ્છતી.

રણ વીરો રણ રંગમાં સોહાય છે,
 અંગ અંગમાં વીરતા ઉભરાય છે. રણવીરો.
 દાસીઓ-ઘનમાં મરે એતો કાયરો કહેવાય છે.
 શુરાના મૃત્યુ સમન્ગણમાં થાય છે.
 અમર નામના અબનીમાં રહી જાય છે. રણવીરો.
 ઓત્રા-ચરણને ધમકારે ધરણી ધ્રુજવતા,
 મિથ્યા મોહ સુખ નથી અંતરમાં લવતા.
 દાસીઓ-ગવરાવતા યશોગાન પ્રેમે પ્રજા ગાય છે, રણવીરો.
 અભિ-આ દુનિયા છે એક સ્વપ્ના કમાન,
 એમાં ભૂલે છે ધર્મ કર્મ હોયે નાદાન.
 ધીર વીરો ધર્મ પથે ધાય છે.

પ્રવેશ ૬૬

સ્થળ-૫ મો કોઠો.

પાત્રો-અશ્વસ્થામા, અભિમન્યુ, ગટોરગચ્છ, બીમ વિગેરે.

અભિમન્યુ-સાવધાન. શૃંગાળો સિંહના સંતાનનો પડકાર સાંભળી સાવધાન.
 વીરલ હાકે વીર હું રણસ્થાન ગળાવું,
 સંહારો કૌરવોને લીધણ સમશાન બનાવું.
 કાળને રમવાતણું મયદાન બનાવું,
 પ્રચંડ પ્રલયકાળનું તોફાન મથાવું.

અશ્વસ્થામા-હું કાળનો પણ તું બાળ મુજથી કુજશે ?
 અભિમન્યુ તારું જાણજે મુજ હાથથી મૃત્યુ થશે.

અભિમન્યુ-શુરવીરને છતી શકે શું કાયર તું જેવા,
 લે નિહાળી અભિમન્યુના હાથ છે કેવા?
 (બાણથી અશ્વસ્થામા ધ.યલ થઇ પડે છે.)

બીમ ગદાથી કાઠો તોડે છે.)

બીમ-સાહ્યાશ ?

અભિમન્યુ-(છટ્ટા કાઠમાં પ્રવેશ કરીને) ક્યાં છે દુર્યોધન ક્યાં છે?
 દ્રોપદીના ચીર ખેંચનાર ક્યાં છે ? માન પિતા સામે
 વારંવાર કપટ ખેલનાર ક્યાં છે ? એ અન્યાયના યુદ્ધ
 આદરનાર દુર્યોધન ક્યાં છે ?

દુર્યોધન-ક્યાંઈ નહિ આહો છે. છેકરા બળક વયમાં આવી મોટી
 વાત ! મારી સામે અપમાનજનક શબ્દો વદી રહ્યો છે
 કમળત. પણ હા,

ઝેરીલા તાતના સંતાન ઝેરી થાય છે,
 બાપ વેરી હેય તેના બેટા વેરી થાય છે.
 પણ આજ ઉછરતા ઝેરી વૃક્ષને કાપીશ હું,
 નામ અવનીમાંથી અશ્વત્થામનું નાબૂદ કરી નાખીશ હું.
 અભિ-આજ તારા અને તુજ બંધુના યુદ્ધમાં ચુરા થશે,
 મુજ હાથથી કૌરવ બધા રણ ખેલતા પુરા થશે.
 બળ મારી બાહુઓનું તુજને બતાવીશ હું,
 અભિમની અત્યારેજ તારો અંત લાવીશ હું.

ગદારગન્ધ-(ગલરાઈને) પિતાજી, પિતાજી ગળજ થયો.

બીમ-શું છે ?

ગદો ગન્ધ-આપનો હરતી છુટી ગયો છે. તે આપણા જ સૈનિકોનો નાશ
 મહાવી રહ્યો છે. આપના સિવાય કોઈથી બાંધી શકાય તેમ નથી.

પર

ભીમ-(અભિમન્યુ) બેટા ! રજા હોય તો હમણાં જ ખાંધી આકું.
અભિમન્યુ-પધારો પાછા સત્વર પધારજો. (ભીમ જાય છે)
 (દુર્યોધનને) અધ પુત્ર તૈયાર.

ક્ષત્રિય કલંક

છઠ્ઠું કોડે તું આવ્યો મારી પાસે દુષ્ટ તારો દાર વાળું રે
 તું જીવવાની છોડજે આશ.....દુષ્ટ તારો
 તારી સેનાને તોડું આવાર.....દુષ્ટ તારો
 તો જાણજે પાંડુ કુંભાર.....દુષ્ટ તારો
શલ્ય-ભીમના અભિમાની પુત્ર હોંશીયાર. (ગટારગચ્છ પર સાંગ ફેંકે
 છે. કર્ણુ વીગેરે યોદ્ધાઓ તેને મારે છે.)

અભિ-ગજળ થયો, મારો વીર ભ્રાતા મટારગચ્છ હણ્યામ્મ ગયો અરે
 આ શું ? છઠ્ઠા કોઠાના યોદ્ધાઓ સાતમા કોઠામાં પેસી ગયા !
 દગો દગો જરૂર દગો થયો જો કાકા ? કાકા ?

રાગ-પ્રિયા શોક છોડો તમે

કાકા મારારે તમે ક્યાં ગયા મેલી મને સંકટ માંય
 કૌરવ દળ હવે કોપીયું કોણ કરશે સહાય ? ટેકો
 આણું કદી જો હું જાણતો ન લાવત સાથ
 દગો રે દઈ ગયા મુજને કોણ અકુશે હાથ...કાકા
 શત્રુ સૈન્યે મને ઘેરીયો નવ ચાલે ઉપાય
 કાકા તમે રે ચાલ્યા ગયા મુકી એકલો હાય...કાકા
 છરે કોઠા જતી સાતમે યુધ્ધે આવ્યો ઉભંગ
 મુજ માતાએ કીધું હતું નવ કરશો સંગ...કાકા
દુર્યોધન-જયદ્રથ માર માર. શું નિદાળો રહ્યો છે ?

અભિમન્યુ-મારનાર કોઈ છેજ નહિ.

જણ્યા નથી જનેતાએ વીરલા એવા
જે સ્મર્થ હોય અભિમન્યુ સહામે રહેવા

કર્ણ-છોકરાની પેઠે આ રાખડી શું બાંધી છે?

અભિ-લે. તોડીને ફેંકી દે છે. એક સામટા કૌરવો એકલા અભિમન્યુને
ધેરે છે. અભિમન્યુ બાણની ચાંપ પર માથું ટેકવી વિચાર મગ્ન
પણે ઉભો છે એવામાં કૃષ્ણની માયાથી મુક્ક ધનુષ્ય દોરી કાપે
છે. તીર અભિમન્યુને વીંધી નાખે છે. તે મરતો મરતો રથનું
ચક્રર ચઢાવી ફેંકે છે. અસંખ્ય શત્રુઓનો સંહાર કરી નાખે છે.

કૌરવો-વિજય વિજય વિજય.

— રજસા —

અંક બીજો સમાપ્ત

પ્રવેશ-૧ લો

સ્થળ-રાણીવાસ.

પાત્રો-કુંતા, સુભદ્રા, દ્રોપદી, વડા શ્વો વિગેરે

(રાગ-મરસીયો)

તમામ વિલાપ કરે છે.

હાય વોયરે પુત્ર ગયો કેસાસે પુત્ર ગયો રે કેસાસે હાય વોયરે
તુજ બીના સ્ત્રીન કેમ જાશે રે.....હાયમાતું તારી રૂઢન કરે છે. ચક્ષુનીર ચોખારા ઝરે છે,
કલ્પાંત અતીશે કરે છે રેહાય વોય રે૦પુત્ર માતતાતને તરછોડી, ગયો કુટુંબ કબીલાને છોડી,
પ્રાંત પ્રભુ સાથે તેં તો જોડી રે.....હાય વોય રે૦પરણી પરહરી રામા બીચારી, સંસાર સુખ તજવી બિચારી,
બાળપણમાં કીધી દુઃખીયારો રે.....હાય વોય રે૦પુત્ર કીધેલા એણે રા. પાપો, આવ્યો બાળવ્યમાં રંડાપો,
કેમ સહન થાશે બા. સંતાપો રે.....હાય વોય રે૦હજી પારથ પાતાળથી ન આવ્યો, દુષ્ટ દેવે વિયોગ પડાવ્યો,
કાળ ચક્રે બાળને ચઢાવ્યો રે.....હાય વોય રે૦

મુર્છાગત મુલદ્રા પડી છે એ બેશુદ્ધ ધરણી ઢળી છે,
પૂત્ર તને જાંખતી પડી છે રે.....હાય વે.ય રે૦
દૈવે કાપ આવો શો કીધો પૂત્ર બાળવયમાં બેચી લીધો,
કારી કાપ રહ્યમાં દીધો રે.....હાય વે.ય રે૦

ઓત્રા-અભિમન્યુના શબ પર ઢળી ઓ નથ? ક્યા જાઉં? શું કરું?

— લલીત —

અરેરે ઓ પ્રભુ આ તેં શું કર્યું. નાથ વીના ઝુરીને મરું
અસાર આ સંસાર સ્વામી વીણુ થયો, લાવો નાથનો મુને નારહો
દુઃખની વાત કેને જઈ કહું, નાથ વિના હવે ક્યાં જઈ રહું
પૃથ્વી માતને પ્રાર્થના કરું, સતિ ધર્મથી ના કદી કરું

મુલદ્રા-ઓ પુત્ર! તારી આ અભાગણી માતાને સ્વર્ગમાં બોલાવી લે.

અરે ઓ બાળુડા પ્યારા, વિછોડી માત કાં બહાલી
ગયો. સ્વર્ગમાં શાને કરાને ગોદ આ ખાલી

ઓત્રા-ઓ પીયુ?

બે જાણ્યું હોત તો રણ ન જવા દેત હું,
લીધી હોત મુજને સાથ તો ધાવ જીતી લેત હું;
આપને બદલે સ્વર્ગે જાત હું અભાગણી,
મરીને કરી લેત, રક્ષા પિયુ તમતણી.

કુંતા-હવે નકામો શોક તજ દ્યો. જનવા કાળ જતી ગયું, હવે પ્યારા

અભિમન્યુના આત્માની શાંતિ માટે શ્રી પરમત્માને બજ દ્યો.

મુલદ્રા-ઓ પ્રભુ!

ઓત્રા-ઓ નાથ (મુર્છિત થઈ પડે છે)

૫૬ પ્રવેશ ૨ જો

રથળ-અરણ્ય માર્ગ.

પાત્રો-શ્રીકૃષ્ણ, અર્જુન.

અર્જુન-(રથમાં બેઠા બેઠા) પ્રભુ ! કંઈક કરી રથ વાયુ વેગે ચલાવો,
જ્યારથી આપણે હસ્તીનાપુરમાંથી નિકળ્યા ત્યારથી મને
અનેક અપશુકનો ચપ્પ રહ્યા છે. મારી મનોદેવતા કહે છે કે
હસ્તીનાપુરમાં અવશ્ય કંઈક ખેદજનક બનાવ બની ગયેલ
હોવો જોઈએ.

કૃષ્ણ-પ્રિય અર્જુન ! શુન્વીર પુરંધોને વળી શુકન અને અપશુકન
શા ? તારા મૂખમાં આવા શબ્દો નથી શોભતા.

અર્જુન-નહિ નાથ ! આ મિથ્યા વહેમ નથી કેમ જાણે
તુટી ગયા છે હાથ આ ગાંડીવ ઝલાતું નથી,
રથમાંથી ઉતરી ચાલતાં લેશ ચલાતું નથી.
ચહેર નથી ચીતને હૃદય બળતું બળ્ય છે,
કોઈ સ્નેહીતું મૃત્યુ થયું એવું મને સમજાય છે.

કૃષ્ણ-ચતુર નરો કરતા નથી ચિંતા તણે વિલાપ,
બનવા કાળ બન્યા કરે, વખત આપો આપ.

ગાયન

બસા ભૂંડાનો શોક શો ભાઈ,
શોક થકી અટકે નહી કાંઈ;
મુખ દુઃખ તડકા અને છાંય,
ચાલે નહી નીજની ચતુરાઈ. બસા.

જગત સ્વપ્ન વત જાણે,
લાલ હાની વીધી ખેલ પ્રમાણે; બલા.
પામર પ્રાણી આપણે પાર્થ,
ચાણે નહી પ્રભુતાઈ બલા. બલા.

પ્રવેશ ૨ જે

સ્થળ-ઓત્રાનું શયન મંદીર.

પાત્રો-ઓત્રા, સખીઓ, દુત.

ઓત્રા-(ભર તીંદ્રામાંથી જાગી ઉઠીને) ઠાઠ આવો આવો, મારા
પ્રાણનાથને બચાવો બચાવો. જલ્દી જાઓ

સખી-બા, બા, શું છે?

ઓત્રા-સખીઓ! મને ભયાનક સ્વપ્ન આવ્યું. જાણે મારા જીવન આધારનું
રણક્ષેત્રમાં મૃત્યુ થયું. ઓ પ્રભુ! પ્રભુ! આ મારાથી શું
ખોલાઈ ગયું? ક્ષમા, ક્ષમા, પતિદેવ ક્ષમા.

પ્રવેશ ૩ જે

સ્થળ-પાંડવોની છાવણી.

પાત્રો-ધર્મ, ભીમ, સહદેવ, કૃષ્ણ, અર્જુન.

ધર્મ-ઓ પૃથ્વીમાતા! મને તારા ઉદરમાં સમાવી લે. હમણાં જ
અર્જુન આવીને પૂછશે અભિમન્યુ ક્યાં છે? તેને હું શા
જવાબ આપીશ!

લીમ-ભાઈ બનવાકાળ બની ગયું વીરતાભર્યા મૃત્યુ પાછળ કોઈ
મીઠ્યા કલ્પાત કરશે નહિ.

મર્યો છે વીર બાળ, કાળ કૌરવોનો દરીને,
સંચર્યો છે સ્વર્ગની વાટે અમ્મર કીર્તિ વરીને.
સાત કોઠા તોડવાની વીરવર હામ ધરીને,
હણાયો છે અભિમન્યુ નામ અમ્મર કરીને.

(અર્જુનનો રથ આવે છે)

અર્જુન-(શ્રીકૃષ્ણને) પ્રભુ ! અત્યારે મારી નજરે હરતીતાપુર નિસ્તેજ
દેખાય છે. આપણે પાતાળ કેતૂનો નાશ કરી પાછા કૃષ્ણ
ત્યાંથી અનેક અપશુકનો થાય છે મારા સ્વજનો શોકાતૂર
કેમ જણાય છે ? ધર્મરાય, બીમસેન ? શું છે જલદી કહો.

લીમ-શું કહું ભાઈ ! તું પાતાળમાં ગયો. પાછળથી કૌરવોએ કોઠા
યુદ્ધ રચ્યો. તે યુદ્ધમાં વીરતાથી લડતાં આપણે વીર પૂત્ર
અભિમન્યુ વીર ગતીને પામ્યો. મારો ગટરગચ્છ પણ્ય મરાયો.

અર્જુન-(રથમાંથી ઉતરી, કપાળે હાથ મુકી) ઓ પૂત્ર તું ક્યાં ગયો ?

: ગાયન :

હે પૂત્ર પ્યારા (૨) આ કોપ કોણે કીધો ?
તુજ વિયોગે મુજને મૂકી તેં વાસ કૈલાસે કીધો.
મેં જાણ્યું તહીં (૨) આ રણભૂમી માંહ્ય,
દગો કરીને મારિયો. તે સહન કેમ થાય ?
તું લઘુ વય માં (૨) તરછાડી ચાલ્યો,
નિર્ભાંગી કરી મુજને તેં શોક અતિશે ચાલ્યો.
ક્યાં કહું દુઃખ (૨) મુજને વ્યાપે છે જવાળા,
હાય હવે શું કરું તેં વાસ કીધો ક્યાં બાળ ?

હવે હુઝ તાપ (ર) ગઈ સુખ ફેરી છાયા,
રંક તાત તારો તરછાડી તેની માયા.
હે જગતપતિ (ર) તેં રતન રાંકનું લીધું,
અઘટીત કર્મ તુજને આ કેમ ગમ્યું દયાસીધું.
સહદેવ-જ્યેષ્ઠ ભાતા ! આપ સમા ધીર વીરને કરુણાકુંડ ન શેભે.

: ગાયન :

પ્રિય બંધુ પાર્થ મારા, શોક છોડી ધીરજ તું રાખે...પ્રિય.
કુષ્ટ કૌરવે કૃત્ય આ કીધું બાળે વેશ બળને સંહારે...પ્રિય.
વિકાપ છોડી યુદ્ધ આરંભો બંધુ મારા હુસ્મત શું હારે...પ્રિય.
હુંર વિધાતાએ વિયોગ પડાવ્યો તને અભિમન્યુ તણારે...પ્રિય.
હે બાણાવળી બંધુ મારા નહિ દુઝો આપ યોધારે.. પ્રિય.
અર્જુન-મસ એમજ થશે. કાણુ છે મારા પ્યારા પુત્રને સંહારનાર ?
ભીમ-જયદ્રથ

અર્જુન-તો દઢ પ્રતિજ્ઞા

આજ સાયંકાળ પહેલાં તેનું શિશ ગાંડીવ હાપશે
કાળા કૃત્યના કારનારને યોગ્ય શિક્ષા આપશે
જયદ્રથનો સંહાર જો સાંયકાળ પહેલાં નહિ થશે
તો ખરકાવી ચીતા અર્જુન કાયા સળગાવી મુકશે

(ઓત્રા પ્રવેશ કરે છે)

ઓત્રા-પ્રભુ ! મને પતિના શય સાથે સતિ થવાની આરા આપો.

કૃષ્ણ-પુત્રિ આમ જો.

સીન ફાટે છે સ્વર્ગમાં અભિમન્યુ દેખાય છે
ઓત્રાને કાતે ગેબી અવાજ અથડાય છે

પ્રિય ઓત્રા! તું ગર્ભવંતી છે માટે સતી થઈશ નહિ. તારે ઉદરે જે પુત્ર પાકશે તે મહા સમર્થ થશે અને ભરતખંડનો ચક્રવર્તી રાજા બનશે.

ઓત્રા-(અભિમન્યુની છાયા મૂર્તિ તરફ દાઢ જોડી) ઓ નાથ નાથ નાથ.

(સીન પડે છે)

રખલો.

પ્રવેશ ૪ થો.

રથળ-કારવ, છાવણી પાસેનું ઃણમેદાન.

દુર્યોધન-જીતપર ચડેલી બાજી હારી ગયો. સમજી નથી શકાતું મારો

પરાજય કેળવ કરી રહ્યો છે ?

દ્રોણ-તારો અધર્મ, તારો અન્યાય એજ તારા નાશને નેતરી ઃલ્યા

છે. હવે તારા પાપ તાગ મૃત્યુ માર્ગને ખુલ્લા કરી રહ્યા છે.

વિજય અન્યાયથી નહિ ન્યાયથી મેળવાય છે,

અન્યાય અને અધર્મોનો પરાજય થાય છે.

જ્યાંસુધી આદરીશ છંગકપટ ત્યાંસુધી વિજય થશે નહિ,

અધર્મના ચુદ્ધ કોઈ જીત્યા નથી તું પણ જીતશે નહિ.

દુર્યોધન-ગુરુ! હું નહિ તમે બધા અન્યાયની વાટે વિચરનાર છો.

દ્રોણ-હા. પાંડવોને લાક્ષગૃહમાં બાળનાર અમે, જુગારમાં હરાવનાર

અમે, તેઓની નજર રહામે દ્રોપદીના ચીર ખેંચનાર અમે.

અધર્મનું ચુદ્ધ આદરી અભિમન્યુ જેવા અખૂજ બાળકને

મારનાર અમે. છત્રપતી આ તમે શું બકી રહ્યા છો ?

ખોદી રહ્યા છો પાપના ખાડા, બીજાથી ઝગડતા જાઓ છો,

વિચારી જુઓ તેમાં બીજા નહિ તમે પોતેજ પડતા જાવ છો.

જયદ્રથ-મહારાજ ! મહારાજ મને બચાવો.

દુર્યોધન-શું છે જયદ્રથ ? આટલો બધો ગભરાઇ કેમ ગયો ?

જયદ્રથ-અભિમન્યુના મૃત્યુથી અર્જુન કાપ્યો છે. તેણે આજ સાંજ પહેલ મારો શિરચ્છેદ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. જો મારો શિરચ્છેદ ન થાય અને સૂર્ય અસ્ત પામી જાય તો તેણે જીવતા બળી મરવાના શપથ લીધા છે.

દુર્યોધન-એમ છે. ઉભો રહે, હું ચક્રરથને બોલાવું છું. (તાળી વગાડે છે. ચક્રરથ હાજર થાય છે.)

ચક્રરથ-અરે મહારાજ ?

દુર્યોધન-આ જયદ્રથ તારો પુત્ર છે તેને તું ચંદ્રલોકમાં લઇ જા. જોજે. સાયંકાળ પહેલાં તે અર્જુનની નજરે ચડવા ન પામે.

ચક્રરથ-નિર્ભય રહો મહારાજ.

જયદ્રથને હણવા તણી શક્તિ નથી ખુદ કાળમાં,
રક્ષીત રહેશે ખચીત મારા તપ ફેરી જાળમાં.

અર્જુન શું શ્રીકૃષ્ણ પણ શોધી એને શાકશે નહિ,
અર્જુન હાથે જયદ્રથનો નાશ કદી થશે નહિ.

દુર્યોધન-સાહવાશ ! તમે જલદી અહીંથી અદ્રશ્ય થાઓ. (જયદ્રથ તથા ચક્રરથ જાય છે) દુશાસન આ ઠીક થયું. ચક્રરથ પાસેથી કેમ જયદ્રથને મેળવવા સમર્થ નથી એટલે અર્જુનને આજે અવસ્ય બળો મરવું પડશે.

દુશાસન-બધું ! અર્જુનનો રથ રણભૂમિ તરફ આવતો દેખાય છે.
(બન્ને છુપાય છે. અર્જુનનો રથ આવે છે તેની સામે દ્રોણ ઉભો રહે છે.)

અર્જુન-દયા, ક્ષમા, પૂજ્યતા અત્યારે તમે બધા અર્જુનના હૃદય-
માંથી દૂર થાઓ. ઓ હાથ મોંઘા માનવીઓના દેહ દુર્ગોના
ચુરેચુરા કરતા ન અચકાઓ. ચલાવ ગાંડીવ, આજ કૌરવ
સેનામાં મહા અનર્થ મચાવ. કૌરવોને પ્રલયકાળનું જ્ઞાન
કરાવ. રૂધીરની સરિતાઓ દેલાંવ અભિમન્યુનો સંહાર કરનાર
કઠોર કૌરવોનો અંત લાવ.

ગંજે શયના ખડકાય વહેતી રૂધીરની સરીતા અરે
તે સરિતાના પ્રવાહમાં શય કૌરવના તરે
ચડે મૃત્યુ કે । મેઘ તોફાન મહા કાળના આદરે
જોઉં છું કોણ આજે યુદ્ધ અર્જુનથી કરે ?

દ્રોણ-શિષ્ય ! તારા પુત્રનો ધત કરનાર હું છું માટે ચલાવ પ્રથમ
મારા પર હાથ.

અર્જુન-તાત સમા ગુરુ પર હથ ધણા દિવસ ચલાંવ્યા આજ ન્યારે
હાથ ચાલશે ત્યારે

કાંતો હુશે નહિ ગુરુ આ અવની પટમાં જીવતા
અથવા તો અર્જુનના આયુ દિવસો પુરા થતા,
ગુરુ અને શીષ્યનો રનેહ સંબંધ આ સમે નહિ.
છે એકજ નિશ્ચય હું નહિ કાં તમે નહિ,
બાળથી સંગ્રામ આદરતા શી વીરતા શોભાવી.
એકલા અભિમન્યુને હણતા તમોને શર્મ ના આવી !

દ્રોણ-શર્મ ! ધર્મ અને જાતીકર્મ તો જ્યારથી દુર્યોધનની સેવા સ્વીકારી
ત્યારથી પરવારી બેઠા છીએ. હવે તો અમારા ઉદ્ધારનો
માત્ર એકજ ઉપાય છે.

પૂણી કોપના આવેશથી તુજ ગાંડીવ જો છુટે
તો જીવન હારી અમારી, આ પળે તૂટે
હામ છે મરવા તણી, પૂત્ર તુજ હાથે
અધર્મનો થાશે અસ્ત અમારા મૃત્યુની સાથે

અર્જુન-તૈયાર. (શર પ્રદાર કરે છે)

ભીમ-મારો મારો.

અર્જુન-પ્રભુ! કૌરવનો અચરધાણ નિકળી ગયો. રૂધીરની સરિ-
તાઓ વહી રહી છે પણ આ શું? સૂર્ય અસ્ત પામ્યો ?
એહ! (ધનુષ્ય બાણ ફેંકી દે છે)

સમજાવો. તેને બળી મરતો અટકાવો.

કૃષ્ણ-નહિ, અર્જુન મારો મિત્ર છે, મિત્રને પ્રતિજ્ઞા ભંગ થવાની
શિખામણ મારાથી નહિ આપી શકાય.

ધર્મ-ઓ જગન્નાથ બધા પાંડવો શોકાતુર થાય છે. અર્જુન માટે ચીતા
ખડકાય છે. જ્યારે તે લઈ કૌરવો અર્જુનનો નાશ થતો જોવા તે
રથે એકા થાય છે. અર્જુન ચીતા તરફ જાય છે.

કૃષ્ણ-અર્જુન ચીતા તરફ ન જતો. આમ જો. કૃષ્ણે સૂર્ય આડે સૂર્યને
ચક્ર ગેહવી માયાગળથી દીવસની નિશા બતાવેલ તે ચક્ર
ખસતા દિવસ જણાય છે. અર્જુનનું શર છુટે છે, જ્યારે તથા
ચક્રરથના મસ્તકો કપાય પડે છે.

કૃષ્ણ-કેમ કેમ અર્જુન?

અર્જુન-મસ મહારાજ.

નમ્ર ભાવે પ્રાર્થના પ્રભુ કરે' છું આપને
ચીતા ખડકાવી સળગી જવાની આપો આજ્ઞા મને
જયદ્રથને શિક્ષા જગગાય દઈ શકયો નહિ,
હાય મારા પુત્રનું હું વેર લઈ શકયો નહિ.

શુધિદીર, કુંતા, પાંડવો-એ પ્રભુ! અર્જુનને બચાવો, સમજાવો નાથ !
પાંડવો-જય, જય. યતો ધર્મ તતો જય.

તમામ-અહો વડિલ બન્યુંઓ સુણજો તમે;
પ્રણામ પ્રણામ પ્રણામ કરી વિનવું અમે.
ચક્રાયુગઠ નારક રચીયું ધરી મન ઉદ્ધાસ;
પરમેશ્વરની કૃપા વડેથી પુરી થઈ મુજ આશ...અહો!
વર્ણન ચક્રાવાતું કરી ગાયનમાં આવાર;
વાંચી ઉત્તંજન આપે તો માનું હું આભાર...અહો!
પીંગળ હું નવ જાણું મારે નવ કહાવું કવિજન;
મતિ અલપ બુદ્ધિથી રચીઉં હવે ધરી મન...અહો!
બૂલ ચૂક માફી કરશે નવ દેશે મન દોષ;
સુધારીને વાંચી લેશે કરી મન સંતોષ...અહો!
માટે મિત્રો મારા કહું છું મીઠ્યથી ફસાય;
લગવાન કહે ધર્મ થકી તો ભવસાગર તરાય...અહો!

અતિ અગત્યનું ચમત્કારીક પુસ્તક ! જેની શોધ માટે
સેંકડોની સંખ્યા ફાંફાં મારી રહી છે ! તે-
તૈયાર છે] તૈયાર છે [તૈયાર છે

જાદુ-મંત્ર-તંત્ર પ્રકાશ

ભાગ ૧ થી ૫ પુરા
અને

ઉપયોગી હુન્નર-કળા-નો-સંગ્રહ

એકથી એક વસ્તુ એવી ઉપયોગી અને ખાત્રીપૂર્વકની
એમાં છે કે જે જાણી તમે અગ્નયખીમાં ગરકાવ થશો !

જાદુઈ તંત્ર, કપટ વિદ્યા-દ્વાય ચાલાકી, યાંત્રીક પ્રયોગોના
ચમત્કાર, મંત્ર વિદ્યા- યદ્દાણી વી. ની સાધનાની રીતો
મારણ, મોહન, ઉચ્ચાટન, વશીકરણ, આધી-વ્યાધી નીવારણ,
ધમ્મીત ફળ પ્રાપ્તિના પ્રયોગો વીગેરે પરીપૂર્ણ.

હુન્નર-કળા-ધેર એમાં નજીવી મુડીમાં વેપાર કરવા યોગ્ય વસ્તુઓ
ખનાવવાની સહેલી રીતો રોગોની ચમત્કારી દવાઓ, સુગંધી, તેલ,
સાબુ, પોમેટ વીગેરે અનેક વસ્તુઓ ખનાવવાની માદિતી ઉત્તમ સંગ્રહ

આવું પુસ્તક આજ સુધી કશે પણ પ્રગટ થયું નથી. થોડું

જ્યોતિષ તેમજ વૈદીક જ્ઞાન પણ આમાં આપેલું છે.

આટલી બધી વસ્તુઓના સમાવેશ છતાં કોમત દોઢજ રૂપીયો.
ટપાલ ખર્ચ અલગ તાકીદે ખરીદજો બહેનો-તેજ પહેલો ગણાશે

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવરરોડ-સુરત

